

2.
Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΕΓΓΡΑΦΑΤΕ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ ΣΥΛΛΕΓΕΝΤΑ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ.

"ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΕΙΩ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ."

ΑΝΑΓΡΑΦΟΜΕΝΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

ΚΑΙ ΝΥΝ ΠΡΩΤΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ

ΥΠΟ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1884

—o—
ΤΥΠΟΙΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑ

ΑΔΗΛΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΤΟΥ ΟΓΔΟΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΓΕΡΜΑΝΟΝ Α' ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ.

Τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων ἱστορίας ἀσαφῆ εἰσέτι ὄντα δέονται ἀναμφιδόλως πολλῆς καὶ μακρᾶς ἐρεύνης, τὸ μὲν διότι ὀλιγίστας κεκτῆ-
μεθα αὐθεντικὰς πηγὰς, τὸ δὲ διότι οἱ τὴν ἱστορίαν ταύτην διηγούμενοι χρονολογοῦντες ἤχ-
μασαν μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἐνάτης ἐκατονταετηρίδος καὶ ἐξῆς. Καταχωρίζων δὲ ὧδε τὸν
ἐπόμενον βίον τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ Α' νομίζω ὅτι παρέχω τοῖς ἐμοῖς ἀναγνώστταις
ἀξιοσπούδαστον σχετικὸν μελέτημα. Τὸν βίον τοῦτον ἀντέγραψα ἐκ χειρογράφου τεύ-
χους κατακειμένου ὑπ' ἀριθ. 43 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Λέσβῳ ἱερᾶς καὶ σεβασμίας
Μονῆς τοῦ Λειμῶνος¹, ὅπερ συγκείμενον ἐκ φύλλων 271 φαίνεται γραφὲν περὶ τὰ μέσα
τῆς II' ἐκατονταετηρίδος ἐν τῇ μονῇ τῆς Πέτρας· ἔστι δὲ σπικνιώτατος, διότι μέχρι σή-
μερον ἐν μόνον ἀντίγραφον γινώσκεται σημειωθὲν μὲν ὑπὸ Harless², περιγραφὲν δὲ ὑπὸ
Hardt, ἤτοι τὸ ἐν τῷ τῆς Βαυαρικῆς Βιβλιοθήκης κώδ. III, f° 84*. Ὁ βίος οὗτος ἀδηλον
μὲν ὑπὸ τίνος ἐγράφη, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ προοιμίῳ γέγραπται ὁ συντάκτης αὐτοῦ προή-
χθη εἰς τοῦτο ὑπ' ἀδελφοῦ (συμμοναζόντος), ὅστις πνευματικὸς αὐτοῦ πατὴρ ὑπάρ-
χων ἐλέγετο, φαίνεται, Γερμανός, διότι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ παρακαλεῖ τὸν ἀγιώτατον πα-
τριάρχην ἵνα πρεσβεύῃ πρὸς τὸν Θεὸν «καὶ τῷ προτρεψαμένῳ ὡς τὴν ὁμωνυμίαν οὕτω δὴ
καὶ τὴν ὁμοφυλίαν παρασχεθῆναι». Σημειούσθω ὅτι ἐν § 30 λέγει ὁ συγγραφεὺς τὰ
ἐξῆς: «πολλῶν ὑπομνησθεὶς τοῦ θεσπεσίου πατρὸς θαυμάτων καὶ τεραστίων ἄλλοτε κατ'
ἄλλους καιροὺς παρὰ τὸν βίον τε τούτῳ γενομένων καὶ μετὰ θάνατον, οὐχ ὅτιον κέκρικα
ταῦτα λήθης παραπέμψαι βυθῷ». σχετικὴ δὲ πρὸς ταῦτα εἶναι ἴσως καὶ ἡ ἀνέκδοτος
«διήγησις περὶ τῆς ἀγίας καὶ σεβασμίας εἰκόρος, ἣν περ ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν
Γερμανὸς τῇ θαλάσῃ ἐμβαλὼν ἐν Ρώμῃ πρὸς πᾶσαν Γρηγόριον ἀπέστειλεν»³.

1. Ἴδε Μαυρογορδ. Βιβλιοθήκης τ. Α', ἀριθ. 43.

2. Fabricii, Bibl. Graeca X, σ. 231.

* V. Hardt, Cat. Cod. Mss. τόμ. Α', σ. 20. Ἄγνοῶ ἐὰν τὸ ἐν τῷ βαυαρικῷ τούτῳ κώδι-
κί κείμενον ἐδημοσιεύθῃ μέχρι σήμερον. Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ὁ κώδιξ οὗτος ἐγράφη ἐν τῇ ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει μονῇ τῆς Πέτρας· ἀρχαιοτέρου δὲ τούτου ὄντος, ἴσως τὸ ἐν τῷ λεσβιακῷ κώδικι κείμενον
προέρχεται ἐξ αὐτοῦ κατὰ μεταγραφὴν.

3. Εὑρεταί ἐν τῇ Bibl. Coisliniana (σ. 414) κώδ. CCXCV καὶ ἐν τῇ Πατριαρχῇ ὑπ' ἀριθ. ΡΟΘ'.

Τὸν βίον τοῦ Γερμανοῦ ἐξιστοροῦσιν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι, ὡς ὁ Νικηφόρος, ὁ Θεοφάνης, Γεώργιος ὁ μοναχὸς ὁ καὶ Ἀμαρτωλὸς κακῶς ἐπονομαζόμενος, ὁ Κεδρηνός, ὁ Ζωναράς καὶ ὁ Γλυκάς ἐγκατασπεύραντες τὰς περὶ τούτου ἰδίας γνώσεις ἐν ταῖς αὐτῶν χρονογραφίαις· ἰδίᾳ δὲ ἐπραγματεύσατο τοῦτον Ἀλανός τις, οὗ τὸ ἔργον τυγχάνει εἰσέτι ἀνέκδοτον¹. συνοπτικῶς δὲ διηγοῦνται τοῦτον τὰ Μηναῖα καὶ ὁ Συναξαριστής, συνοπτικώτατα δὲ τὸ *Menologium Basilii imperatoris* καὶ τὸ *Synodicon Vetus*². ἀλλὰ περὶ τοῦ ἡμετέρου πατριάρχου ἱκαναὶ πληροφορίαι ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῷ «ὕπομνηματι εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἀχράντου καὶ προσκυνητῆς εἰκόρος τῆς παναμώμου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Ῥωμλαίας»³. Ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ ἔγραψαν λατινιστὶ βίον μὲν τοῦ Γερμανοῦ ὁ God. Henschen καταχωρισθέντα ἐν τοῖς *Act. Sanctorum, Maii* τόμ. Γ', καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ τοῦ Migne «*Patrologiæ Gr.*» τόμ. 98, ἀναγραφὴν δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ συνέταξαν ὁ Φαβρίκιος καὶ ὁ Harless (*Bib. Gr.* τ. XI, σ. 155). ἄλλων δὲ νεωτέρων τὰ σημειώματα ἀποσιωπῶ.

Καὶ ἔστι μὲν ἄδηλον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος βίου, ἀλλ' ὑποτίθημι ὅτι ἔγραψεν οὗτος αὐτὸν ἢ ὀλίγα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γερμανοῦ ἔτη, ἢ τουλάχιστον περὶ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος· διότι ὁ κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας βυζαντινὸς χρονογράφος Θεοφάνης ὁ ὁμολογητῆς φαίνεται ὅτι ἐγίνωσκε καλῶς τὸν βίον τοῦτον (ἴδε τὰς ὑποσημειώσεις). Ὅπως ποτ' ἂν ᾗ, τὸ κείμενον αὐτοῦ τυγχάνει ἄξιον δημοσιεύσεως, διότι ἐξ αὐτοῦ πορίζομεθα χρονολογίας τινὰς τῆς ἀκμῆς τοῦ Γερμανοῦ, εἰδήσεις περὶ τῆς παρὰ τὴν βασιλικὴν κινστέραν σχολῆς, καὶ μάλιστα ἀκριβεστέρας λεπτομερείας περὶ τοῦ ὅλου βίου τοῦ ἐνδόξου καὶ σφωτάτου τούτου πατριάρχου, ὅστις θεωρεῖται τὸ καύχημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ ὀγδόου αἰῶνος· μέλζονα δὲ χρῆσιν τοῦ βίου τούτου ἐποίησατο ὁ περὶ τὸ 1000 ἔτος ἀκμάσας χρονογράφος Γεώργιος ὁ μοναχὸς καὶ ὁ τοῦτον μεταγράψας Κεδρηνός.

Τὸ κείμενον εὗρηται ὀρθῶς γεγραμμένον ἐν τῷ κώδικι, ἐν ᾧ ἐλαφρά τινα λάθη μόνον ἀπαντῶσιν, ἅτινα βεβαίως εἰσὶ *lapsus calami* τοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Πέτρας ἀντιγράφοντος. Κατὰ δὲ τὴν κοινὴν συνήθειαν τῶν βυζαντινῶν καλλιγράφων εὗρηται ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τινες συνηνωμένα λέξεις, τὰς ὁποίας ἐθεώρησα περιττὸν νὰ ὑποσημειώσω· τὸ δὲ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα σπανιώτατα ἀπαντᾷ. Ὁ κώδιξ παρέχει ἣν ἐπιγραφὴν συνειθίζουσιν οἱ ἀγιογράφοι νὰ προτάσσωσι τῶν βίων καὶ μαρτυρίων καὶ πολιτειῶν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ ἀπλῶς «ὕπομνημα» ἐν § 32.

Σὺν τῇ καταχωρίσει τοῦ βίου τούτου προστίθημι ἐν ὑποσημειώσεσι καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐν αὐτῷ ἱστορημάτων χωρία τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων, τὸ μὲν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ ἡμετέρου ἀδήλου συγγραφέως, τὸ δὲ πρὸς μαρτυρίαν ὅτι τινὲς τῶν ἐπιτομῶν τούτων τῶν παλαιῶν ἀγιογραφικῶν ὑπομνημάτων ἐγίνωσκον καὶ τὸ περὶ Γερμανοῦ ὑπόμνημα. Ἀδύνατον δὲ νὰ ὀρίσθῃ πόθεν ἠρύσατο

1. Ἐν κώδικι Barocc. CXXXI σημειωθέντι ὑπὸ Φαβρίκιου, *Bibl. Græca*, X, σ. 230.

2. Παρὰ Φαβρίκιῳ *Bibl. Græca* XII, σ. 412 ἐκδ. Harless.

3. Τούτου ἀντίγραφα παλαιὰ εἶδον καὶ ἐν Λέσβῳ κατεχωρίσθη δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, τόμ. Γ', 1883, σ. 211 καὶ 229 ὑπὸ Μ. Γεδεῶν ἐκ χειρογρ. τῆς βιβλιοθήκης Σίμωνος Πέτρας.

ὁ συγγραφεὺς τὰς περὶ Γερμανοῦ πληροφορίας, ὡς καὶ ἐὰν ἐξ αὐτοψίας συγχρονίσας ἀπεμνημόνευσε τὰ κατ' αὐτόν· τοῦλάχιστον τὰ «ἕως ἂν τῇ τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου τοῦ παμμάκαρος Γερμανοῦ διηγῇται κτλ.» δύνανται ἴσως νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ἑμμεσος προσβολὴ κατὰ τῶν ἀπὸ τῆς πατριαρχίας τοῦ εἰκονομάχου Ἀναστασίου κηλιδούντων τὸν εὐκλεᾶ βίον τοῦ Γερμανοῦ, ὅστις ἀπέθανε τῷ 740· ὁ ἡμέτερος βιογράφος λέγει ἀπλῶς, τὸν λόγον ἀναφέρων εἰς τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ὅτι κατὰ τὸν ἐν τῷ Πλατανίῳ περιορισμὸν αὐτοῦ «νοσήσας μικρὸν ἀνεπαύσατο ἐν γῆρα βαθεῖ». Ὁ θάνατος αὐτοῦ συνέβη κατὰ τὸ προτελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ὁ δὲ βιογράφος φαίνεται ὅτι ἔγραφεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος Δ'· διότι τὰ τε «ὅ... εἰσέτι δοκεῖ» καὶ τὰ «νῦν ὁ μὲν ἀμέσως ἐντυγχάνει Θεῷ σὺν ἀσωμάτων τάξεσι παριστάμενος, ἡμῖν δὲ κατέλιπε τὴν θείαν αὐτοῦ λάρνακα παντοίων εἰσέτι καὶ νῦν ἀρρωστημάτων ἀλεξίτηριον» (§ 31) δὲν φαίνονται ἴσως ἀναγόμενα εἰς λίαν παλαιούς χρόνους. Ἐντεῦθεν λοιπὸν δυνατὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ βιογράφος τὸ μὲν ἐξ ἱστοριῶν συγχρόνων τὸ δὲ ἐξ ἀπομνημονεύσεων αὐτοῦτε καὶ τοῦ συμμοναστοῦ Γερμανοῦ ἀπῆρτισε τὸ παρὸν ὑπόμνημα· τὰ «διεκθατικώτερον ὑπέξελθωμεν» ὑπονοοῦσιν ἴσως προὑπαρχούσας εἰδήσεις καὶ συνοπτικώτατα ἱστορήματα περὶ τοῦ ἐνδόξου πατριάρχου Γερμανοῦ.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ἘΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ.

§ 1. Τὰ τῶν ἐπ' ἀρετῇ διαδοχῶν ἀνδρῶν ἀξιώματα καὶ εὐκλείας ἀνάμειστα κατορθώματα μεγάλων ἐπιδέχονται καὶ τῶν ἐπαινετῶν οὐ φυσικῶ τινι φημί σώματος ὅγκῳ οὐδ' ἀμέτροις μελῶν ἐπιδόσεισι τῶν ἄλλων ἀνδρῶν καθυπερτερούντων, εὐσεβεῖς δὲ πάσῃ καὶ τῷ κατὰ Θεὸν βίῳ διαπρεπόντων. Οὐκοῦν ἡμεῖς οἱ εὐμειρηκότες τούτων τινὸς ἢ ποσὶς μετεσχηκότες κατατολμῶμεν τῶν ἀνεφίκτων, ὃ δὴ λέγεται; ἀλλ' οὐδ' ἐπιστήμη λογογραφίας ἢ πολυμαθείας εἰδήσει φενακίζοντες ἑαυτοὺς ἐς τοσοῦτο θυσίας ἐπιδεδώκαμεν· ἥκιστα γὰρ μετεilahέναι τούτων πιστεύομεν· ἀλλ' ὑπακοὴν πληροῦντες ἀδελφοῦ φιλτάτου ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡγαπημένου πατρὸς ἐπιτιθεμένου ἡμῖν ἐκάστο-

τε καὶ οὐκ ἀνήσειν φάσκοντος ἕως ἂν τῇ τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου τοῦ παμμάκαρος Γερμανοῦ διηγῇται ἑαυτοὺς ἐπαφέντες, ὡς οἷόν τέ ἐστι τὰ τῷ δικαίῳ κατορθωθέντα πατρὶ διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνεργίας διεκθατικώτερον ὑπέξελθωμεν εἰς δόξαν τοῦ τῶν θαυμασιῶν Θεοῦ καὶ ζῆλον καὶ μίμῃσιν τῶν ἀκρατῶν. Ἀρωγὸν τοίνυν ἐπικαλεσάμενοι τὴν τοῦ ἁγίου συμπάθειαν καὶ τὴν εὐχὴν τῶν ἐντυγχανόντων, ὡδὶ πως ἐναρξώμεθα τῆς ὑποθέσεως, ἐκεῖνο πρῶτον ἀξιούντες ὡς, εἰ καὶ κατόπιν ὁ λόγος εὐρεθῇσεται τῶν τοῦ ἀνδρὸς ὑπερκειμένων νοῦν ἀνθρώπινον ἐγκωμίων ἔργῳ τὴν ἦτταν ἔχειν ἐλεγχόμενος, συγγνώμην ἀπονεῖμαι τῷ καὶ πρὸς πέρας τὴν ἐν λόγοις ἀσθένειαν ὁμολογοῦντι.

§ 2. Οὗτος τοίνυν ὁ ὅσιος καὶ αἰδίδεμος καὶ μακάριος πατὴρ ἡμῶν Γερμανὸς ὁ μέγας ὁμολογητὴς καὶ μάρτυς, ὁ τὴν τιμίαν καὶ ἀγίαν αὐτοῦ ψυχὴν τὴν καὶ ἀγγέλοις πεποθημένην ὑπὲρ τῆς σεβασμίας εἰκόνης Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν προσκυνήσεως τελεικῶς, ὁ βίῳ μὲν ἀνεπίληπτος, λόγῳ δὲ πίστεως ὀρθοδοξοτάτος καὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ γενεὰν ἀγιώτατος, ὁ κατ' ἄμφω ἐπίσημος καὶ τῇ μὲν γνώσει λογιώτατος, τιμιώτατος δὲ τῇ ἀρετῇ, ὁ πάσαις πράξεσι καὶ ἀρεταῖς λαμπροσμένος—υἱὸς ὑπῆρχεν Ἰουστινιανοῦ τοῦ τὸ ἀξίωμα πατρικίου, ἀνδρὸς τ' ἄλλα μὲν περιφανοῦς καὶ λίαν περιδοῦς καὶ δημοσίας ἀρχάς ὅτι πλείστας ἐπὶ τε τοῦ βασιλείως Ἡρακλείου καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων διφκηκότος, οὐχ ἥττον δὲ καὶ τῇ περὶ τὸν Θεὸν εὐσεβεῖς πᾶν σπουδαιοτάτου, ὡς ἔνεστιν ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον καταμαθεῖν· ὃν τινι περιδοῦς Ἰουστινιανὸν Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος ἐπέκλησιν, ἅμα τῷ μετὰ νίκης ἐκ Σικελίας ἐπαναζεύξει, τὸν τοῦ πατρὸς ἀνελόντα φονέα σὺν τοῖς ἐκείσε στασιασταῖς, ὑπὸ τῆς συγκλήτου τε καὶ πάσης τῆς πόλεως ἐντίμως ὑποδεχθῆναι διαβληθέντα παρὰ μισοχρίστων τινῶν ὡς βασιλειῶντα διὰ τὸ ἐξ ἀπειροκλοκῆχθαι ἀγχιπᾶσθαι ὑπὸ τοῦ στρατοπέδου πικρὸς καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, ἀπέκτεινε¹. τὴν μὲν οὐσίαν αὐτοῦ παρευθὺ τῷ βασιλικῷ προσκυρώσας ταμείῳ, Γερμανὸν δὲ τὸν φίλτατον τούτου υἱόν, εἴκοσι χρόνων οὐ πλέον ὄντα, τὰ γεννητικὰ

1. Φονεὺς τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἦν, κατὰ Θεοφάνη, Ἀνδρέας τις υἱὸς Τρωΐλου. «Ἀκούσας δὲ, λέγει, Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ πατρὸς ἀποβίωσιν μετὰ πλείστης νουστολίας τὴν Σικελίαν καταλαμβάνει, καὶ χειρωσάμενος Μιζίζιον τοῦτον (Ἀρμένιον τὸ γένος, ὃν οἱ Συρακούσιοι βασιλεῖα πεποίησαν βιασάμενοι) ἀναιρεῖ σὺν τῷ φονεῖ τοῦ ἰδίου πατρὸς. Καὶ καταστήσας τὰ ἐσπερία ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὤρμησεν». Ταῦτα ἐπαναλαμβάνει καὶ Κεδρηνός, 763 (ἐκδ. Migne, Patrol. cxxi, σ. 833). Παρὰ Θεοφάνει εὑρίσκεται (an. 6160) προσθήκη τις ἀλλοχόθεν πηγάζουσα, ἐν ἣ γέγραπται ὅτι ὁ Πωγωνάτος «ὡσαύτως δὲ καὶ Ἰουστινιανὸν τὸν πατρικίον τὸν πατέρα Γερμανοῦ τοῦ γενομένου πατριάρχου» ἀπεκεφάλισεν. Πρβλ. Γεωργίου Ἀμαρτωλοῦ Χρονικόν, 604 (παρὰ Migne, τ. 110, σ. 881). Ὁ δὲ Κεδρηνός οὕτως ἔγραψεν (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 836): «ἀπέτεμε δὲ καὶ Ἰουστινιανὸν τὸν πατρικίον, τὸν πατέρα τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ τοῦ Πατριάρχου». Συνέβη δὲ τοῦτο κατὰ Murrall (Α', σ. 306) ἐν ἔτει 668.

ὄργανα ἐκτμηθῆναι προστάξας, κληρικὸν πεποίηκε τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ μεγάλης καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας¹. καὶ ὁ μὲν ἀνηλεῶς ἐπῆγε τῷ δικαίῳ ταῦτα, ὁ δὲ τοῦ τῷ Θεῷ διηνεκῇ προσφέρειν εὐχαριστίαν πρόξενον αὐτὸ λογισάμενος ἐθελοντῆς ὡς δῶρον ἀφιερῶθη ταύτῃ τιμαλφέστατον².

§ 3. Ὁτου δὲ χάριν Κώνστας ὁ ἀνοσιώτατος Κωνσταντίνου πατὴρ ἐπὶ ἐνιαυτοῦς εἴκοσι καὶ ἐπτὰ βεβασίλευκῶς, ἐν Σικελίᾳ [σφοδρὰ] μισηθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ [διὰ τὸ] τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἀνελεῖν Θεοδοσίον³ καὶ διὰ Μαρτίνου καὶ Μάξιμου τοὺς ὁμολογητάς, οὓς καὶ διαφόρως τιμωρησάμενος πεφόνευκε σὺν ἑτέροις πλείστοις ἀνδράσιν ὁσιωτάτοις⁴, καὶ τίνος ἕνεκα

1. Ἀγνοεῖται ἐνταῦθα ἡ ἐν τῷ ὑπομνήματι Μαρίας τῆς Ρωμαίας (Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 213) ἀναφερομένη εἰδησις, ὅτι ὁ Γερμανὸς πρὸ τῆς ἱερωσύνης μετέβη προσκυνήσεως χάριν εἰς Ἱεροσόλυμα.

2. Ὑπόμνημα Μαρίας τῆς Ρωμαίας ἐνθ. ἀνωτ. σ. 213. «Καὶ αὐτὸν δὲ τοῦτον τὸν υἱὸν Γερμανὸν ἥδη μειρακιώδους γεγόμενον ἡλικίας εὐνουχίσας διὰ τὸν ἴσον φόβον τῷ κλήρῳ τῆς Ἐκκλησίας κατέλεξεν».

3. Θεοφάνης, 6151, «τούτῳ τῷ ἔτει (659) ἀνέβλεν Κώνστας Θεοδοσίον τὸν ἴδιον ἀδελφόν». — (Κεδρ. 762, 8.)—Ζωναρᾶς ΙΔ', ιθ', «οὗτος ὁ βασιλεὺς Κώνστας τὸν ἴδιον ἀνέβλεν ὁμαίμονα Θεοδοσίον, καὶ ἐμιστήθη ὑπὸ τῶν τῆς πόλεως διὰ τε τοῦτο, καὶ διὰ τὰ εἰς τὸν πάπαν Μαρτίνον καὶ τὸν μέγαν γεγόμενα Μάξιμον».

4. Θεοφάνης, 6121ς «Θεοδώρου δὲ τοῦ πάπα τελευτήσαντος, Μαρτίνος ὁ ἀγιώτατος; χειροτονεῖται ἐν Ρώμῃ. Καταλαβόντος δὲ καὶ Μάξιμου ἀπὸ Ἀφρικῆς ἐν Ρώμῃ καὶ τὸν πάπαν Μαρτίνον πρὸς ζῆλον ἐξάψαντος, σύνδοον ἐπισκόπων συναθροίσαντες, Σέργιον καὶ Πύρρον, Κύρον καὶ Παῦλον ἀνεθεμάτισαν· τὰς δὲ δύο θελήσεις καὶ ἐνεργείας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐτράνωσαν καὶ ἐκήρυξαν τῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ ἐγγόνου Ἡρακλείου ἰνδικτιῶνι ἡ', ὅστις μαθὼν καὶ θυμοῦ πλησθεὶς, τὸν τε ἅγιον Μαρτίνον (τῷ 655 σепт. 16) καὶ Μάξιμον (657) ἐνέγκας ἐν Κωνσταντινούπολει καὶ βασάνισας, ἐν ἐξορίᾳ παρέπεμψεν ἐν Χερσωνικοῖς κλίμασιν· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἐσπερίων ἐπισκόπους ἐτιμωρήσατο». — Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ 6160. «Τούτῳ τῷ ἔτει ἐδολοφονήθη ὁ βασιλεὺς Κώνστας εἰς Σικελίαν ἐν Συρακούσῃ ἐν βαλανεῖῳ, ᾧ ὄνομα Δάφνη. Ἦν δὲ ἡ αἰτία αὕτη. Μετὰ τὴν ἀνάρεσιν Θεοδοσίου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐμιστήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν· καὶ μάλιστα ὅτι τὸν Μαρτίνον τὸν ἀγιώτατον πάπαν Ρώμης ἀτίμως ἤγαγεν ἐν ΚΠ. καὶ ἐξώρισεν εἰς τὰ τῆς Χερσῶνος κλίματα, καὶ Μάξιμον τὸν σοφώτατον ὁμολογητὴν ἐγλωσσοκώπησεν καὶ

καιρίαν ἐκέισε λαβὼν ἐν τῷ λοετρῷ κατὰ κεφαλῆς καταστρέφει τὸν βίον¹, ὡς οὐ κατὰ τι συνοίσοντα τῷ τοῦ ἐπαινουμένου βίου παροπτεᾶ ἐλογισάμεθα· διὸ ἐπαντιέον πρὸς τὴν περὶ τοῦ πανθαυμάστου πατρὸς ὑφήγησιν.

§ 4. Ὁ τοίνυν πανάγαστος τὴν τῆς τύχης ἐπήρειαν ὠφελείας ψυχικῆς ἀφορμὴν λογιζόμενος, εἰδὼς δὲ καὶ σοφίας ὄργανον εἶναι τρόπον θεοειδῆ (καθαρτικὸς γὰρ ἐννοιῶν ὁ τοιοῦτος καὶ πρὸς ὑψηλοτέρην σοφίαν τὸν οὕτως ἔχοντα μεταβιβάζει) μετέωρος ὅλως ἔρωπι ζήλου θεοῦ γίνεται, πᾶσαν τῷ ὄντι μέριμναν εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν καὶ μαθημάτων συλλογὴν προσαπασχολήσας· ἐξ ὧν καὶ βίον ἐρρύθμισε² πρὸς τὰ κρείττονα καὶ λόγων ἐπλούτησε πρὸς δογματῶν ἀκρότητα καὶ πλείστον ἐν βραχεῖ συνήθροισε γνώσεως, ἐν οἷς ἀδιαλείπτως ἐφιλοχωρῶν ἐκάστοτε πάσας ἐν ψυχῇ τὰς ἀρετὰς ἐθησαύρισε, εἰς καὶ αὐτὸς τῶν οἰκειοτάτων τῷ Θεῷ πεφηνῶς· ὑφ' οὗ συγκροτούμενος ἔσκει καὶ δυναμούμενος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατευθυνόμενος, ἅπαντα μὲν ἐκκλησιαστικὸν εὐσεβῶς μετέλλθε βαθμὸν, ὑπερκειμένως δὲ τούτοις ἐνδιαπρέπων καὶ πάντων ἀνώτερος ἐν ἐκάστῳ δεικνύμενος ἐπέραστος ἄπασι καὶ ποθεινὸς κατεφαίνετο.

ἐχειροκρότησεν» κτλ. — Γ. Ἀμαρτωλοῦ, σλδ', 7, «Σφόδρα γὰρ ἐμισθήθη ὑπὸ τῶν πολιτῶν (Σικελίας) οὐ μόνον διὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ Μαρτίνον τὸν πάπαν Ρώμης ἀγαγὼν ἀτίμως ἐν ΚΠ. ἐξώρισεν εἰς Χερσῶνα. Καὶ Μαξίμου τοῦ σοφωτάτου καὶ τῶν β' μαθητῶν αὐτοῦ τὰς ἱερὰς γλώσσας καὶ τὰς δεξιὰς ἀπέτεμε χεῖρας. Καὶ μέντοι καὶ πολλοὺς ὀρθοδόξους αἰκίας καὶ δημεύσει καὶ ἐξορίας κατεδίκαζε διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτοὺς τῇ τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσει συνθέσθαι». — Κεδρηνοῦ C. 16. «Τῷ ις' ἔτει. . . οὗτος ὁ Κώνστας μὴ δυνήθεις τὸν ἅγιον Μαξίμον εἰς τὴν ἑαυτοῦ κακοδοξίαν μετενεγκεῖν, τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀπέκοψε. Καὶ τὸν ἅγιον Μαρτίνον πᾶσαν Ρώμης ἐξώρισε διὰ τὸ ἐλέγχεσθαι ὑπ' αὐτῶν τὸ μονοθέλητον αὐτοῦ δόγμα». — Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Μαξίμου ἴδε λεπτομερῶς ἐν τῷ S. Maximi Confessoris vita ac certamen, § 18^ο, παρὰ Migne, Patrol. t. xc, σ. 104 κ. ε.

1. Τοῦτο συνέβη τῷ 669 ἔτει κατὰ Muralt, Chronologie Byzantine, σ. 305. — Νικηφόρου 36. «Κωνσταντίνος οὖν ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑπηρετῶν δόλῳ φονευθεὶς ἐν τῷ λουτρῷ, ἥδη ἐν τῇ βασιλείᾳ κζ' ἀνύσας ἔτος, ἐτελεύτα». — (Κεδρ. C, 436). — Γ. Ἀμαρτ. σλδ', 9. «Ποιήσας οὖν ἐν Σικελίᾳ ἔτη ζ', ἀναίρεῖται ἐν Συρ. λουόμενος κατὰ κεφαλῆς» κτλ. — Ζωναρά ΙΔ', ιθ'. — Maximi Confessoris vita ac cert. § 18^ο ἐκδ. Migne, σ. 105.

2. Ὁ κώδ. ἐρύθμισε.

§ 5. Χρόνος εἰσπύχεται πρὸς τοῖς ἐπτά καὶ τριακοστὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκ μητρικῶν ὠδίνων ἀπάσης ζωῆς Γερμανοῦ¹, καὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ρινοτμήτου, υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παγωνάτου, ἥδη μετὰ τὴν ἐξορίαν ὑποστρέψαντος καὶ τὴν ἰδίαν ἀπολαβόντος βασιλείαν, Κύρου δὲ τοῦ ἐγκλειστοῦ μετασταλέντος ἐξ Ἀμάστριδος, ὅθεν ἀλλήλοις ἄμφω κεχηρηματίκασιν, κατὰ ταύτῃ ἐκκλησίαν κατέσχειν καὶ βασιλείας ἀνέκλησιν², καὶ τῷ θρόνῳ τῆς βασιλίδος ἐγκαθιδρυθέντος, οἱ τῆς Κυζικηνῆς ἐλλόγιοι³ ποιμένα ἑαυτοῖς αἰτήσαντες ἀνῆσαν εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἄλλων οὖν περὶ ἄλλου λεγόντων, εἰς μέσον ἀπροόπτως ἤχθη καὶ τὸ τοῦδε τοῦ σεβασμίου πατρὸς ὄνομα· καὶ παρ' αὐτοῦ θεῖα πάντως οἰκονομία πάντες ὁμονήσαντες εἰς ποιμένα τῆς προλεχθείσης ἐκκλησίας αὐτὸν προχειρισάμενοι ἐξαποστέλλουσιν· ὃς ἅμα τῷ κατεληφέναι τὴν κεκληρωμένην αὐτῷ μητρόπολιν ἅπαντα πᾶσι κατὰ τὸν εἰπόντα γίνεται· ῥαθύμοις ἐγγήγορσις, καταπεσοῦσιν ἐπκνρόθωσις, ἱσταμένοις βεβαίωσις, κατερραγμένοις ἀνύψωσις, συντετριμμένοις ἀνέπλασις, καταπονουμένοις ἀνεσις, ἀσθενοῦσιν ἐπίσκεψις, νοσοῦσιν ἰασις, ὀδυνομένοις παρὰ κλησίς, ἀτάκτοις ἐπιτίμησις, καχεκτοῦσι συγκρότησις, λυπουμένοις ἀνάψωξις, ἐφρηνομένοις ἀγαλλίασις, χήραις ἐπικουρία, ὀρφανοῖς παρηγορία, ἀρρωστοῦσι θεραπεία, στήριγμός παρειμένοις, πεινῶσι τροφή, διψῶσι πόσις, σκέπη γυμνητεῦοις, χεῖμαζομένοις ὀρητήριον, κινδυνεύουσι καταφύγιον, πολεμουμένοις ἀμυντήριον, πεπεδημένοις λυτήριον, θλι-

1. Πολυτιμωτάτη λεπτομέρεια ἐξ ἧς βεβαιούμεθα νῦν πρῶτον ὅτι ἡ εἰς τὸν θρόνον τῆς Κυζίκου προχειρίσις τοῦ Γερμανοῦ ἐγένετο μετὰ τὸ 705-706 ἔτους· διότι ἡ Ἰουστινιανοῦ Ρινοτμήτου βασιλεία ἄρχεται πρὸ τῆς 23 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 705· τοῦτ' αὐτὸ δὲ πιστοῦται καὶ ἐξ ὧν γράφει κατωτέρω ὁ βιογράφος περὶ Κύρου, ὅστις διεδέξατο τῷ αὐτῷ μηνὶ τὸν ἀποτυφλωθέντα πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικον. Ἰδε Muralt, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 325.

2. Νικηφόρου, 48. «Καλλίνικον δὲ τὸν τῆς πόλεως ἱεράρχην, ὡς δυσφημῆσαντα αὐτὸν ἐπὶ τῇ τοῦ Λεοντίου ἀναγορεύσει, τυφλώσας ἐν τῇ Ρώμῃ ἐξέπεμψε, Κύρον ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἱερουσύνην προχειρισάμενος τὸν ἐν Ἀμάστριδι ἐγκλειστον γεγνημένον, προσημαίνοντα αὐτῷ ἐκεῖσε παριόντι τὴν τῆς δευτέρας βασιλείας κατάστασιν». — Πρὸς Θεοφ. 6198. — Γ. Ἀμαρτ., ἐκδ. Migne, σ. 521. — Ἐφραίμ. 9889. — Ἰωήλου, 50.

3. Ὁ κώδ. ἐλλόγιοι.

βομένους παραμύθιον, ἔλεγχος παρανομίας, ἐκδικος θεοσεβείας, ὀρθοδόξων ὑπερασπιστής, ὁσίων ζηλωτής, ἀγαμίας πτερωτής, συζυγίας συναρμοστής, παθῶν ὀλοθρευτής, ἀμαρτωλῶν ἐγγυητής, ἐν λόγῳ τοῖς ἀντιθέοις τέμνων εὐρίσκεται πέλεκος, τοῖς ὀρθοδόξοις ἀπόρρητον ὀχύρωμα καὶ δυσάλωτον φρούριον, καὶ τοῖς μὲν ἀδάμας, τοῖς δὲ μαγνίτης ἀναφαίνεται. Τί ἂν ἦ πῶς εἰπὼν ἐφικέσθαι ποσῶς δυνηθῶ καὶ τὸ πολλοστὸν ἀναμετρήσασθαι τῶν τῆς ἀλήπτου ψυχῆς ἐγκωμίων; Ἀλλ' ἐν τούτοις αὐτοῦ διατρέβοντος, ἐφ' ὕδωρ τε ἀναπαύσεως καὶ τόπον χλόης τὸ ποίμνιον καταρτίζοντος, καὶ τῇ σύριγγι τῶν ὀρθοδόξων δογματῶν εἰς σωτηρίους ἐπαύλεις συνέχοντος, ἐκκήρυκτος ἀπανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης ἀπὸ περάτων ἄχρι περάτων ἡ φῆμη γίνεται τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ὧν αὐτήκοος γεγονώς καὶ Ἀρτέμιος ὁ μετονομασθεὶς Ἀναστάσιος, ὁ ἐκ πρωτασηκριτικῆς ψήφῳ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τὸ τῆς Ρωμῶν βασιλείας κράτος περιζωσάμενος¹, ὠδίνων ἐκπαλαὶ τοιοῦτῳ προστάτῃ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐγχειρίσαι θρόνον, αὐτίκα διὰ σπουδῆς ἀπάσης ἐτίθετο τὴν ἐκ Κυζίκου τοῦ ποιμένου μετάθεσιν· ὀρθοδόξοτατος γὰρ ὢν ὁ ἀνὴρ τὴν τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐπιμέλειαν ἀπάντων ἡγήτο τῶν λοιπῶν τὸ κάλλιστον εἶναι καὶ κυριώτατον.

§ 6. Εὐθὺς οὖν ὁ τε βασιλεὺς καὶ πᾶσα ἡ συγκλήτος καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔκκριτον σύστημα καὶ πάντες οἱ ἐν τέλει καὶ πᾶς ὁ τῆς πόλεως ὄχλος ἀπὸ τε νεωτέρων ἄχρι πρεσβυτέρων κατὰ συστήματα διαμερισθέντες, ἐζήτουν ἑαυτοῖς εἰς Πατριάρχην Γερμανὸν ἐν μὲν φωνῇ καὶ οἱ μὲν εἰς Ρώμην σὺν βασιλικοῖς ἀπέπλεον γράμμασι πρὸς τὸν κατὰ καιροὺς τότε πάπαν Λεόντιον συναίνεσιν αἰτησόμενοι πρὸς τὸ μετάθεσιν ἐκ Κυζίκου ποιήσασθαι, ἀνυψῶσαι τε καὶ τιμῆσαι τῷ τῆς βασιλίδος ὑψηλῷ θρόνῳ Γερμανόν· οἱ δὲ τὴν τῶν Κυζικηνῶν ἀμοιβὰδὸν κατελάμβανον μητρόπολιν

προσπίπτοντες, δυσωποῦντες, παραβιάζόμενοι, κατανυχάζοντες¹. καὶ τί μὲν οὐ λέγοντες, τί δὲ οὐ πράττοντες τῶν ὅσα κλῆν οἶδεν ἀνθρώπου ψυχὴν, ἕως ἀνῆλθον², καὶ μὴ βουλούμενον, ἀποστείλαντος τοῦ βασιλέως εἰς περισσοτέραν τοῦ δικαίου τιμὴν τοὺς τῆς συγκλήτου προὔχοντας μετὰ τριήρους καὶ ἑορτὴν εὐφρόσυνον τὴν τούτου παρουσίαν ἐπιτελέσαντος· ἐφ' ᾧ τῇ τούτου εἰσόδῳ καὶ Ρωμαίων οἰκονομῶν κρείττονι παρευθὺ κατὰ ταύτῃ συνδραμόντων ἀρχιερέων ἅμα Μιχαὴλ τῷ ὁσιωτάτῳ πρεσβυτέρῳ καὶ ἀποκρισιαρίῳ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου καὶ πάσης τῆς ἱερᾶς συμψηφιζομένης Ἐκκλησίας, ἐπ' οἰκοδομῇ πλειόνων συντιθέασιν ψυχῶν κιτατόριον μεταθέσεως, ὡς ἔθος ἐστίν, ἐκφωνήσαντες².

§ 7. Οὕτω Γερμανὸς ὁ ἐν ἀρχιερεῦσι τρισμακρίστος καὶ ἐν ὁσίοις ἀοίδιμος καὶ ἐν βίῳ περίδλεπτος εὐθυμώτατα παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης ὑπταίς ὑπεδέχθη χερσὶ καὶ μετὰ τοιούτων ἐπεισοδίων, ὡς πέρ τις παναγλάιστος ἐπὶ τὴν ἐνεγκαμένην λυχνίαν, προσετέθη τοῦ

1. Ὅτι βιασθεὶς ἐδέξατο τὴν μετάθεσιν ὁ Γερμανὸς μαρτυρεῖ τὸ συντομώτατον παρὰ Combefis Auctua. nov. II, σ. 1461, βιογράφημα αὐτοῦ.

2. Θεοφ. 6207. «Τῷ δ' αὐτῷ δευτέρῳ ἔτει (11 αὐγ. 715. Murali, σ. 333) τῆς βασιλείας Ἀρτεμίου, τοῦ καὶ Ἀναστασίου, τῆς γ' ἰνδικτιῶνος μηνὶ αὐγούστῳ ια', μετετέθη Γερμανὸς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Κυζίκου εἰς ΚΠ. ἐφ' ἣ καὶ κιτατόριον μεταθεσίμου τὸ ὑποτεταγμένον ἐκπεφώνηται· «Ψῆφῳ δοκιμασίᾳ τῶν θεοσεβεστάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ παντὸς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου, καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως, ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, μετατίθεται Γερμανὸν τὸν ὁσιώτατον μητροπολίτην καὶ πρόεδρον τῆς Κυζίκου μητροπόλεως εἰς ἐπίσκοπον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καὶ βασιλίδος πόλεως. Ἐγένετο δὲ ἡ παρῴσα μετάθεσις κατὰ παρουσίαν Μιχαὴλ τοῦ ὁσιωτάτου πρεσβυτέρου καὶ ἀποκρισιαρίου τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου καὶ λοιπῶν ἱερέων καὶ ἐπισκόπων, ἐπὶ Ἀρτεμίου βασιλέως». — Γ. Ἀμαρτ. 626. «Ἐπὶ τούτου (καὶ) Γερμανὸς ἐκ Κυζίκου μετατίθεται εἰς ΚΠ καὶ κιτατόριον (δὲ) μεταθεσίμου ἐκπεφώνηται ψῆφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου ἐκφωνηθὲν» κτλ. — Ταῦτα μεταγράφει καὶ Κεδρηνὸς Α, 2. — Ὑπόμνημα Μαρίας Ρωμαίας ἐνθ. ἀνωτ. σ. 213. — Τῆς ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἀναγραφομένης λαμπρότητος πρὸς μετάθεσιν τοῦ Γερμανοῦ ἀπῆχῃσιν τινα εὐρίσκω μόνον ἐν τῷ

1. Νικηφ. 55, 16, «ἀναγορεύουσιν εἰς βασιλέα Ἀρτέμιον Φιλιππικοῦ γραμματέα, οὗς τῇ Ἰταλῶν φωνῇ καλοῦσιν ἀσηκρήτις, ἐπονομάσαντες, αὐτὸν Ἀναστάσιον». — Θεοφ. 6205, «ἐστέφθη Ἀρτέμιος ὁ πρωτοασηκρήτις, μετονομασθεὶς Ἀρτέμιος». — Κεδρ. (παρὰ Migne, σ. 861). Ἐγένετο δὲ ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασις τοῦ Ἀρτεμίου τῇ 4 ἰουνίου τοῦ 713 ἔτους. Ἰδε Murali, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 332.

λάμπειν ὡς ἐν οἰκίᾳ πάσης τῇ οἰκουμένῃ¹. ἡ γὰρ τοῦ ἀνδρός ἐνάρετος πολιτεία καὶ ὁ ἀκηλίδωτος βίος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἱ ἐξ ἐπιπνοίας θεοῦ Πνεύματος προαγορεύσεις εἰς τὸν ἐκείνου πόθον ἄπλετον ἐφείλκον ἅπαντας. Ὅτι δὲ τοιοῦτου χαρίσματος ἐμπλεως ἦν, ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, ἐξαιρέτως δὲ πρό γε πάντων ἐκ τῆς κατὰ τὸν ὁσιομάρτυρα Στέφανον ὑποθέσεως εἰς τοῦμφανές ἅπασι δηλωθήσεται, τοιάνδε τὴν διήγησιν ἔχουσες².

§ 8. Ἐγένετο τῆς θείας ἐπιτελουμένης λειτουργίας ἐν τῷ τὸν θεσπέσιον ποιμένα καὶ νέον ἀρχιερέαρχην ἐν πρώτοις κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν ποιεῖσθαι τὴν εἰσοδὸν ἅπασιν ὁραθῆναι τοῖς ἀξίοις ὡσεὶ φλόγα πυρός³, μεθ' ὧν καὶ τῇ χαριτωνύμῳ μητρὶ τοῦ ἐξ ἐπαγγελίας καρποῦ· ἡ ἅμα τῷ προσβλέψαι ταύτης ἀξιοθέντα τῆς ἐκπλήκτου παραδοξοποιίας τὸν ἱερώνυμον, οὐχ ἡσυχῇ τοῦτο παρόψεσθαι κατὰ τοὺς πολλοὺς ἐκεκρίκει, μεγάλη δὲ καὶ δυσωπητικῇ τοῦτον φωνῇ καθικέτευσεν εὐλογῆσαι τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς καρπὸν· ὃς αὐτίκα τῇ τῆς γυναικὸς ἀπλέτῳ πίστει προσχῶν ἐλλάμψει θεοῦ Πνεύ-

ματος, ὅστις εἴη μεμύηται, καὶ τῇ προγονοτικῇ χάριτι σκευὸς ἐκλογῆς εἰδὼς γενήσεσθαι τὸν ταύτης θαυμαστότατον γόνον, ἡρέμα πρὸς αὐτὴν ἐπιστραφεὶς, ὠδίνων λύσιν ἐν ταύτῳ καὶ κλησὶν καὶ ἀγωγὴν ἀθλοφορικοῖς ἀγῶσι τελειουμένην προὔπηγόρευσε¹.

§ 9. Φέρε οὖν εἰ δοκεῖ τινι τὸν ἐν τῇ Παλαιᾷ τοῦτο παρεξέτασαντες εἰσόμεθα τὴν ὑπεροχὴν ἐκ τῆς συγκρίσεως· ἀγέσθω τοίνυν εἰς μέσον ὁ τοῦ θεοπτικωτάτου καὶ μεγαλωνύμου προφήτου τῆς μηλωτῆς καὶ χάριτος ἐπὶ διπλῷ κληρονόμος, οὗ τῇ γεννήσει τὴν πάντων γλυπτῶν καὶ χωνευτῶν θραῦσιν τὸ ἐν Γαλγάλοις χρυσότευκτον εἰδῶλον ἐλεινολογούμενον ἀπωδύρετο· ὃς μετὰ πολλοῦ χρόνου παροικὴν ὑπέσχετο τῇ Σωμανίτιδι τέκνου σύλληψιν εἰς φιλοξενίας ἀντίδοσιν. Ἀλλ' εἰ μὴ τῷ δοκεῖ τολμηρὸς ὁ λόγος ὑπερκειμένην ἔχων εὐρίσκεται τὴν υπερβολὴν· ὁ μὲν γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἢ τέκνου μητέρα γενήσεσθαι ταύτην ὑπέβαινε, ἀλυσιτελὲς ἡγούμενος ὅποῖος ἀποθήσεται προσθεῖναι· ὁ δὲ περιοδικῶς ἅπαντα μετὰ καὶ τοῦ ἐπαινετοῦ καὶ μακκαρίου προεφήτευσεν τέλους, ἀξίαν καταρχὴν τῆς ἡδίστης αὐτοῦ καὶ μελισταγοῦς γλώττης ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τρανῶς εἰς ἐπήκουον² πάντων προέμενος τὴν ἐκφώνησιν· ὅμως, εἰ καὶ κατὰ πολὺ κέκτηται τὸ ἀσυγκριτον ἐσχηκός, ὧδε τεταμειύσθω, τῆς πτωχοποιίας ἡμῶν οὐκ ἐξαρκούσης πρὸς τοῦτο προσήκοντα τῷ πατρὶ καθυψῆναι τὸν ἔπαινον, ἀλλ' ἐπειγομένης ἐσμὲν μυρίων κατορθωμάτων ἐξ ἐτέρου μεταβαίνειν εἰς ἕτερα.

§ 10. Ἐπεὶ γοῦν τῶν τῆς Ἐκκλησίας οἰάκων ἐδράξατο, ἔδειξεν εὐθύς, οἷον εἶναι δεῖ τὸν λαοῦ προστησόμενον· οὐ γὰρ καθυψήκε ποσῶς τῆς ἐναρέτου διαγωγῆς ἢ μικρὸν γοῦν ἐνέδωκε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιμελείας, ὡς οἱ πολλοί, τῇ δόξῃ φυσιωθεὶς ἢ τοῖς ἀπάντων ἐπαίνοις μαλακισθεὶς· ἀλλ' ὡς νεωστὶ μᾶλλον τῶν τῆς ἀρετῆς βαθμίδων ἀρξάμενος, ἐναγώνιος ἦν ἐκαστοτε δεδιὼς μήπου τινὰ θηράσας τῶν ἐκ τῆς ποιμένης ὁ τῶν δικαίων ἀντίπαλος, αὐτῷ προσάψοι ῥαθυμίας ἔγκλημα. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐδίδου τοῖς ὀφθαλμοῖς ὕπνον, οὐ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις, οὐκ ἀνέκχυσιν τοῖς κροτάφοις, ἀλλὰ καὶ νουθεσίᾳ συχνῇ καὶ παραινέσει διηνεκεῖ καὶ καθημερινῇ παρακλήσει καὶ ἀδιαλείπτῳ διδασκαλίᾳ καταρτίζων ἐπιμελῶς ἅπαν-

ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Διακόνου γραφέντι βίῳ τοῦ ὁσίου Στεφάνου τοῦ νέου, ἔχουσιν ὡς ἐξῆς: «Τούτου οὖν (τοῦ Γ.) πρὸς τὴν ἐνθρονίαν πάσης τῆς ὑφ' ἡλίου συνδραμούσης, καὶ πάσης ἡλικίας ἀπὸ τε γηραιοῦ καὶ πρεσβύτου, νεανίσκου καὶ νεωτέρου, ἐφήβου τε καὶ τῶν ἔτι τῇ θηλῇ μυζόντων ἀρτιγενῶν βρεφῶν ἀπάντων συνδεδραμηκότων· ἵν' εἴπω τι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων συγκατιόντων πρὸς ἐκείνην τὴν καθίδρυσιν, μετὰ πάντων συνήχθησαν» κτλ, παρὰ Migne, Patrol. t. 100, σ. 1077.

1. Τὰ ἀπὸ τοῦ ὧς περ τις—οἰκουμένην ἡρύσατο ἐντεῦθεν καὶ Στέφανος ὁ Διάκονος (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 1076) προσθεῖς μόνον τὰ: παναγλάϊστος λυχνία, οὐχ ὑπὸ τὸν μόδιον.

2. Ἡ ἐπομένη § 8 εἴληπται ἴσως ἐκ βίου ἀγνώστου τὴν σήμερον· διότι βίους Στεφάνου τοῦ νέου γινώσκομεν: τὸν προμνησθέντα ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Διακόνου γραφέντα, τὸν τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου, ὃν γινώσκομεν μικρὰ τεμάχια παρ' Ἀλλατίφ Contra Creightonem σ. 339, λατινικὴν τούτου μετάφρασιν παρὰ Surio (Nov. 28) καὶ χυδαίαν ἐλλ. παράφρασιν ἐν Ἀγαπίου Ν. Παραδείφω, σ. 198 κ. ε.—καὶ τὰ ἐν τοῖς μηναιοῖς ὑπομνήματι.

3. Τὰ ἀπὸ τοῦ ποιεῖσθαι τὴν εἰσοδὸν πυρὸς οὕτω γράφει ὁ Στ. ὁ Διάκονος: «Εἴτα τοῦ ἀρχιερέως ἐκείνου τὴν εἰσοδὸν ποιούμενου θεόθεν ἡ κινήθεῖσα (ὡς μεθ' ὄρκων ἐπιστώσατο τοῖς ἐμὲ ἀπαγγεῖλάσι) τοῦτον ἑώρα ὡσεὶ φλόγα πυρός.»

(Α. Π. Κεραμέως, Ἑλληνικά ἀνέκδοτα).

3. Ἡ διήγησις αὕτη διαφέρει τῆς παρὰ Στεφάνω τῷ Διακόνῳ (παρὰ Migne, σ. 1077) καὶ Συμεῶνι τῷ Μεταφράστῃ (Ἀγαπίου, Ν. Παράδ. σ. 198).

2. Ὁ κώδ. ἐπήκον.

τας οὐκ ἐνέλιπεν, ἐρμηνεύων μὲν τὰ δυσεπίλυτα τῆς Γραφῆς εὐσυνόπτοις λέξεσιν εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων, ἡδύνων δὲ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια τῇ κατανύξει καὶ συμπαθείᾳ καὶ μακαρίζ- ταπεινῶσει καὶ τοῖς ἀδιαλείπτοις δάκρυσιν, ἅπερ ἀποχρώντως ἦσαν αὐτῷ· καὶ τύπος μὲν ἀρετῆς ἐμπράκτου, κανὼν δὲ ταπεινοφροσύνης ἐγκρατείας τε καταγώγιον ἱερὸν καὶ σωφροσύνης κειμήλιον ἀκηλίδωτον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρθενίας παστάς καὶ ὀρθοδοξίας λαμπράς ἀσθεστός καὶ συνέσεως θησαυρὸς ὅση τε τὰ ἀνθρώπινα ρυθμίζει, οὐδὲ γὰρ ταύτης ἀπελιμπάνετο, καὶ ὅση τούτων ὑπερανθαλίνουσα διερευνᾷ τὰ οὐράνια, πᾶσι γνωρίζομενος¹.

§ 11. Ὁμολογητῆς δὲ τῆς ἀληθείας ἔργῳ καὶ λόγῳ γενέσθαι καὶ μάλα πρὸ τῆς τοῦ καιροῦ κλήσεως προαιρούμενός τε καὶ πιστευόμενος, ἐραστῆς τοῦ δικαίου τοσοῦτον ὡς μόνον τοῦτο ἀναπνεῖν, ζηλωτῆς τῶν ἁγίων ὡς τοῖς αὐτῶν ἀενάως ἐμφιλοχωρεῖν ὑπομνήμασι, πληρωτῆς εὐσεβείας ὡς καὶ θανάτου διὰ ταύτην καταφρονεῖν, παιδευτῆς ἡσυχίας ὡς πάντα τιθέναι δεύτερα τοῦ μόνως μόνῳ Θεῷ διὰ τῆς ἐπιπόνου καὶ ἐμμόνου συγγίνεσθαι προσευχῆς, θρόνος διακρίσεως καὶ ὧν καὶ δεικνύμενος ὡς ἅπαν ὕψωμα κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ γνώσεως ἐπαιρόμενον ἐν τῷ λογισμῷ καθαιρεῖν καὶ ἀν-

1. Ἰδοὺ τίσι λέξεσιν ἐξυμνεῖ τὸν Γερμανὸν ὁ Ἐφραίμιος (Χρονογρ. 9896-9905).

Οὗτος δὲ Χριστοῦ καὶ νομεὺς ψυχотρόπος
Θεὸς Γερμανὸς ἀρεταῖς λάμπων λόγοις,
Ἐπὶ λυχνίαν ἐνταθεὶς ὡς τις λύχνος
Τῆς Κωνσταντίνου τῷ περιόπτῳ θρόνῳ,
Λόγων διδαχαῖς κατελάμπρυνε κτίσιν·
Ὅστις προβληθεὶς ποιμενάρχης Κυζίκου
Καὶ τοῖς ἐκείσε μὴ δεχθεὶς οὐκ οἶδ' ὅπως
Ἵππῃ σχολάζων τὸν διαμέσου χρόνον.

Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ κατηγλάισε τὴν ἐν καιρῷ τῆς πατριαρχίας αὐτοῦ πολιτείαν ἴδε Μαυρικίου Συναξαριστὴν παρὰ Νικοδήμου Β', σ. 146. Τρανῶς δὲ ταῦτα μαρτυροῦσι τὰ πολλὰ αὐτοῦ συγγράμματα, δι' ἃ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος Μαρίας τῆς Ρωμαίας (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 214) λέγει τάδε: ὅτι Γερμανὸς «λόγους μὲν ἱκανοὺς πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν ἔγραψε, τοὺς εὐσεβοῦντας εὐεργετῶν, ὕμνους δὲ διαφόρους ἐξέθετο τοὺς ἁγίους ἐπαινῶν καὶ ἄσματος πρὸς δοξολογίαν τῶν θαυμασιῶν ἔργων τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὧν εἰς παντελεῖαν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἐκπτώσεως ἐνήργησεν ἐν Ἰῷ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἐκδεδωκὼς οὐκ ὀλίγα, μέγας φωστὴρ ἐν τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀνεφάνη στερεώματι».

τεισοικίζεν τὰ τοῦ Χριστοῦ δικαιώματα εἰς τὸ λαμπρύνειν τὰ τοῦ νοὸς αἰσθητήρια· πρὸς οἷς φυλαὶ καὶ γλῶσσαι καὶ πᾶσα ἡλικία καὶ γένος ἅπαν καὶ ἐπιτήδευμα, ὡς ἐκ τῶν ἔργων ἐπέγνωσαν ἔμπρακτον αὐτὸν εἶναι τοῦ θεοῦ Πνεύματος καταγώγιον, πανδημεὶ προσέτρεχον αὐτῷ· οἱ μὲν ἐπιφερόμενοι τοὺς ἰδίους ἀρρώστους, οἷς ὁ τῶν Χριστοῦ λογικῶν προβάτων ἀρχιποίμην ὁσίους χεῖρας ἐπιτιθεὶς ὑγίεις ἀπέλυεν οἰωδῆποτε κατείχοντο νοσήματι πάντας, οἱ δὲ τὴν τῶν ἐπταισμένων ἄφρονι ἐξαιτούμενοι καὶ δι' εὐπροσδέκτων εὐχῶν αὐτοῦ συγχωρήσεως ἀξιούμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ μηκέτι τῶν αὐτῶν ἔχεσθαι πρὸς τοῦ ἁγίου νοθετούμενοι, οἵκαδε ἦσαν εὐρωστοῦντες ἀμφοτέρωθεν· οἱ καὶ τῶν αὐτοῦ σωστικῶν εὐχῶν ἐπαπολαύοντες, ἐκαρποφόρου τῷ Θεῷ κατὰ δύναμιν ἕκαστος τοὺς τῶν οἰκείων πόνων καρποὺς ἀνεπιλήπτως βιοῦντες ἐν εἰρηναίῳ καταστήματι.

§ 12. Ἀλλὰ τίς ἂν ἐξαριθμησάι ψάμμον θαλάσσης ἢ πέλαγος ἀτλαντικὸν ἐξαντλήσαι κυθῶν δυνήσεται; ταῦτόν γὰρ ἐμοὶ δοκεῖ τούτων τε κατατολμᾶν καὶ τοσοῦτον ὄγκον κατορθωμάτων ἐκφράζειν κατ' ἀξίαν πειρᾶσθαι· οὐδὲ γὰρ τσαῦτα διεξεληθόντες ἀρχὴν ἐπιθεῖναι τοῖς ἐναρέτοις δεδυνήμεθα κατορθώμασιν. Ἐβουλόμην ἐνταῦθα τοῦ λόγου γεγόμενος ἐμμετὸν ἐπιδοῦναι διεξοδικωτέρῃ ἐπεξηγήσει κατὰ τρυφήσαντα ποσῶς τῆς ἐναρέτου Γερμανοῦ πολιτείας· ἀλλ' ἢ κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου συσκευή καὶ ἡ τοῦ Ἀδραμύττινου Θεοδοσίου ἐξαπίνης ἀναγορεύσεις καὶ [ἡ] πρὸς Λέοντα τὸν καὶ Κόνωνα ταχινὴ τῆς βασιλείας μετέλευσις καὶ ἄκοντα τὸν λόγον ἐκεῖ γενέσθαι παραβιάζονται· καὶ γὰρ ἀπεχθάνεται μὲν Ἀναστάσιος ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ Ὀφικίου θέματος ταξωτῶν, ἀναγορεύεται δὲ Θεοδοσίος ὑπ' αὐτῶν εἰς ὅρος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο διαδράς καὶ κρυβεῖς¹.

1. Νικηφόρου, 57. «Μόνον δὲ οἱ παραγεγόμενοι τοῦ Ὀφικίου στρατοῦ τὴν τοιαύτην ὁδοπορίαν δεδοίκεσαν. Στasiaζουσιν οὖν ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὸν μὲν βασιλεῖα Ἀναστάσιον ἐδυσφύμουν, Ἰωάννην δὲ τὸν διάκονον βομφαίᾳ ἀναλίσκουσιν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν οἱ στόλοι σκεδάννυνται, καὶ πρὸς τὰ οἰκεία ἀπέπλευσαν ἕκαστοι. Αὐτοὶ δὲ ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ἀνιόντες καὶ πρὸς τὸ Ἀδραμύττιον γεγόμενοι ἐκεῖσε εὐρίσκουσι Θεοδοσίον τινα ὄνομα, τῶν δημοσίων φόρων πράκτορα, ἀπράγμονά τινα καὶ ἰδιώτην τυγχάνοντα, καὶ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας ἀξίαν προτρέπουσιν. Ὁ δὲ φυγὰς ὤχετο καὶ εἰς ὅρος κατεκρύπτετο. Αὐτοὶ δὲ ἐπιδραμόντες καὶ βιασάμενοι βασιλεῖα τε ἀναγορεύουσι καὶ μεθ' ἑαυτῶν ἄγουσι».

Ὅς, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συντέμω, ἐπεὶ μὴ οἷός τε ἦν ἐλεπόλειων εἶδеси παντοίως ἐπὶ μήκιστον χρόνον ἐπιτιθέμενος ἄρξαι τῶν ἀνακτόρων, διὰ τὸ τοῖς ὑπασπισταῖς Ἀναστασίου κατωχυρῶσθαι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπερεπέκεινα τῶν ἐκ τὸν ὀγδοήκοντα φασὶν ἡμερῶν παρεκταθῆναι διαμάχην κατὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐν ἀμυντηρίοις ὀργάνοις, ἐκ προδοσίας εἰσελθὼν διὰ τῆς πόρτης τῶν Βλαχερνῶν αὐτὸν τὸν περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἀρχιεράρχην Γερμανὸν ἄμα πλείοσιν ἄρχουσιν εἰς πίστωσιν ἀποστέλλει πρὸς τὴν Νίκαιαν τὸν Ἀναστάσιον κατασφαλισμένον ἀδεῶς τὴν Θεσσαλονίκην οἰκεῖν ἀποκειράμενον μοναχόν¹. Ἐγένετο ταῦτα καὶ Ἀναστάσιος

μὲν μοναχός, Θεοδοσίος δὲ βασιλεὺς ἀναδείκνυται¹.

§ 13. Τούτων κατήκοος γεγωνὺς Λέων ὁ καὶ Κόνων (στρατηγὸς ὢν τότε τῶν Ἀνατολικῶν ἐκ τῆς τῶν Ἰσαύρων χώρας ὀρμώμενος²) ὑπερμαχῶν δῆθεν Ἀναστασίου μετ' ἐνιαυτὸν ἓνα στρατοπεδευσάμενος εἰς Νικομήδειαν ἀφίκετο, ἐνθα μετὰ τῆς βασιλικῆς ὑπουργίας τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν καὶ τῶν ἐν τέλει τοῦ παλατίου τινὰς ἐξέκρινε χειρωσάμενος εἰς Χρυσόπολιν ἔρχεται καὶ παρευθὺ τῆς βασιλείας ἀντιλαμβάνεται, Θεοδοσίου τούτῳ ταύτης παραχωρήσαντος, ἀποκειραμένου τε σὺν τῷ υἱῷ κληρικοῦ καὶ μετὰ ταῦτα μητροπολίτου χειροτονηθέντος εἰς Ἐφεσον³.

— Θεοφάνους 6207. «Πάντων δὲ προθύμως ὑπακουόντων, οἱ τοῦ Ὀψικίου οὐ κατεδέξαντο· καὶ τὸν μὲν βασιλέα ἀνέσκαψαν, τὸν δὲ διάκονον Ἰωάννην ῥομφαίαις ἀνείλον... Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ Ἀδραμυττίῳ, ἀκεφάλων ὄντων, εὗρον ἐκεῖ ἄνδρα ἐντόπιον Θεοδοσίον ὀνόματι ἐκλήπτορα τῶν δημοσίων φόρων ὑπάρχοντα, ἀπαράγμονά τε καὶ ἰδιώτην καὶ προστρέψαντο αὐτὸν βασιλεῦσαι. Ὁ δὲ φυγῇ χρῆσάμενος εἰς τὸ ὄρος ἐκρύβη. Εὐρόντες δὲ αὐτὸν εὐφρίμισαν βιασάμενοι ὡς βασιλέα». — Τὰ τοῦ Θεοφάνους ῥήματα ἐπαναλαμβάνει ὁ Γ. Ἀμαρτωλὸς (627) καὶ ὁ Κεδρηνὸς (ἐκδ. Migne σ. 861). — Πρβλ. Ζωναρᾶ 1Α, κζ'. — Ἐφραιμ. 1620. — Ἰωήλου, 51. — Τοὺς ἐν τῷ ἡμετέρῳ βίῳ τὰ ξέω τὰς μόνους ὁ Θεοφάνης ἀναφέρει, ὀνομάζων αὐτοὺς τὰ ξά τὰς ἢ τὰ ξά τοὺς καθ' ἑτέραν γραφήν.

1. Νικηφ., 58. «Ἐκεῖθεν τε (ἐκ Χρυσόπολεως) ἐφ' ἐκάστου τοῖς ἐκ τῆς πόλεως πόλεμον προσέβαλεν (ὁ Θεοδοσίος), ἐπὶ μυστί τε ξὶ τὰ τῆς πόλεως διήρκεσε. Καὶ ὁ τοῦ Ἀναστασίου στόλος πρὸς τῷ Νεωρίῳ τῆς πόλεως καλουμένῳ λιμένι καταίρει. Ὁ δὲ τοῦ Θεοδοσίου στόλος ἀδείας ἐπὶ λαθόμενος διαπορθεύεται πρὸς τὰ θρακικᾶ, καὶ τούτων ἐκράτησεν. Ἐπὶ προδοσίᾳ δὲ τινος ὑποφθείραντες διὰ τῆς πύλης τῆς καλουμένης Βλαχερνῶν τὴν πόλιν εἶλον, καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης εἰς τοὺς οἴκους τῶν πολιτῶν εἰσδραμόντες μεγίστην αὐτοῖς βλάβην εἰργάζοντο. Τοὺς δὲ ἐν αὐτῇ ἄρχοντας ἄμα Γερμανῷ τῷ τηνικαῦτα ἱεράρχῃ τῆς πόλεως ἀποστέλλει ὡς τὰ πεπραγμένα αὐτῷ πιστωσάμενος Ἀναστασίῳ. Ὁ δὲ τούτους ἦδη λόγον ἤτησεν ὡς μὴ τι κακὸν πάθῃ, καὶ τὸ μοναχικὸν περιβαλλόμενος σχῆμα πρὸς Θεοδοσίον ὤχετο. Ὁ δὲ ἕτερον μὴδὲν βλάβας κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην ἐξόριστον ἔπεμψεν». — Θεοφάνους, ἐνθ. ἀνωτ. «Ὁ δὲ Ἀρτέμιος (Ἀναστάσιος) ταῦτα μαθὼν, ἐπέστησε τῇ πόλει οἰκειοκούς αὐτοῦ ἀνθρώπους ἄρχοντας ἄμα τοῦ κατασκευασθέντος ὑπ' αὐτοῦ στόλου καὶ ἐξοπλίσας αὐτοὺς αὐτὸς ἐξῆλθεν ἐν Νικαίᾳ τῇ πόλει, ἀκείσε ἑαυτὸν ἡσφαλίσατο... Τοῦ δὲ τῆς πόλεως στό-

λου ἐπὶ τὸν τοῦ Νεωρίου τῆς πόλεως λιμένα μεθορμίσαντος, περάσας ὁ Θεοδοσίος τὰ θρακικᾶ ἐκράτει μέρη. Προδοσίας δὲ γενομένης διὰ τῆς πόρτας τοῦ μονοτείχους τῶν Βλαχερνῶν, τὴν πόλιν ἔλαβον. Οἱ δὲ παράνομοι λαοὶ τοῦ Ὀψικίου ἄμα τῶν Γοτθογράικων τῇ νυκτὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν πολιτῶν διαδραμόντες μεγίστην εἰργάσαντο ἄλλωσιν, μηδεὶν φεισάμενοι· τοὺς δὲ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντας τοῦ Ἀρτεμίου ἄρχοντας Γερμανῷ τῷ Πατριάρχῃ Κ/πόλεως συλλαβόμενοι ἐν Νικαίᾳ ἀπήγαγον πρὸς πίστωσιν Ἀρτεμίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων. Ὁ δὲ Ἀρτέμιος τούτους θεασάμενος ἐπέγνω ἑαυτοῦ· καὶ αὐτὸν παρέδωκεν, λόγον τε ἀπαθείας αἰτησάμενος τὸ μοναχικὸν περιεβάλετο σχῆμα. Ὁ δὲ Θεοδοσίος ἀδελφῇ τοῦτον διατηρήσας, ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐξώρισεν». — Ἐφραιμ. 1630. Αἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ Γερμανοῦ παρεχόμεναι λεπτομέρειαι περὶ ἐλεπόλειων καὶ ἀμυντηρίων ἔργων τοῦ Θεοδοσίου οὐδαμοῦ ἀναφέρονται.

1. Κατὰ Muralt ὁ Θεοδοσίος Γ' ἤρπασε τὴν βασιλείαν τῷ 716 ἔτει.

2. Θεοφ. 6209. «Λέων ἐδασίλευσεν ἐκ τῆς Γερμανικῶν καταγόμενος, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἐκ τῆς Ἰσαυρίας».

3. Νικηφ., 59. «Καὶ αὐτὸς (Θεοδοσίος) ὑπεχώρει, ἐνιαυτὸν ἓνα ἐν τῇ βασιλείᾳ διαρκέσας. Εἴτα εἰς ψῆφον ἐληλυθότων τοῦ βασιλεύσαντος ἡρέθη Λέων ὁ πατρίκιος, τηνικαῦτα στρατηγὸς ὢν τοῦ τῶν Ἀνατολικῶν λεγομένου στρατοῦ». — Θεοφ. 6208. «Λέων δὲ τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγὸς ὢν, Ἀρτεμίου ὑπερμαχῶν οὐχ ὑπετάγη Θεοδοσίῳ». Πρβλ. Γ. Ἀμαρτ. σςζ'. — Θεοφ. 6209. «Ὁ δὲ στρατηγὸς παραλαβὼν τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως, καὶ συμβουλευσάμενος τοῖς σὺν αὐτῷ ἔρχεται εἰς Χρυσόπολιν. Γνοὺς δὲ ὁ Θεοδοσίος τὰ πραχθέντα, καὶ βουλευσάμενος Γερμανὸν τὸν πατριάρχην καὶ τὴν σύγκλητον, ἔλαβε λόγον διὰ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου παρὰ Λέοντος τῆς αὐτοῦ ἀδελφείας, καὶ οὕτως ἐγχειρίζει αὐτῷ τὴν βασιλείαν· Θεοδοσίος δὲ σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ κληρικοῖ γεγονότες κτλ.» Πρβλ. Γ.

§ 14. Οὗτος τοῖνον ὁ Λέων πρὸ τοῦ τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας μεταχειρίσασθαι τὴν τέχνην βάνουτος ὢν, δυσὶ συναντιθεὶς ἐβραίοις κατὰ πάροδον, μανικαῖς μᾶλλον ἢ μαντικαῖς τερατίαις ἐσχοληκόσι, χρησιμοδοτεῖται βασιλεὺς ὑπ' αὐτῶν, ὑποσχομένων αὐτῷ τῶν παλαμναίων ἐκείνων εὐτυχῶς βασιλεῦσαι μετὰ τῆς γενεᾶς εἰς ἑκατὸν ἐτῶν περιόδους εἴ γε τὴν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ πάντων ἀγίων ἀπαλείψας τῆς ἐκκλησίας ἐκποδῶν εἰς τὸ παντελὲς ποιήσεται· οἷς καὶ καταπεισθεὶς ὁ ἀνύητος καὶ τρισάθλιος πολλῶν καὶ χαλεπῶν κακῶν αἴτιος γέγονε πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις, ἐξαιρέτως τῷ μεγάλῳ τῆς (οἰκουμένης) φωστῆρι Γερμανῳ¹.

Ἀμαρτ. σμς'· σμζ'. «Ὁ δὲ (Λέων) . . ὡς βασιλεὺς εὐφημίσθη, καὶ ἐπὶ τὴν Νικομηδείαν ἔρχεται μετὰ πολυχλίας, ἐν ἧ τῷ τοῦ Θεοδοσίου υἱῷ περιτυχῶν [ἐν πολέμῳ], καὶ χειρωσάμενος μετὰ τῆς βασιλικῆς ὑπηρεσίας [πάσης] καὶ τῶν ἐν τέλει [ἐπιστήμων ἀνδρῶν] τοῦ παλατίου, καταλαμβάνει τὴν Χρυσόπολιν». Τὸ χωρίον τοῦτο σχετίζεται πρὸς τὴν § 13 τῆς ἡμετ. πολιτείας. — Κεδρ. (ἐκδ. Migne, σ. 864), ὅστις προστίθῃσι τάδε: «Ὁ δὲ Θεοδόσιος λόγους ἀπαθείας παρ' αὐτοῦ λαβὼν παρεχώρησεν αὐτῷ τῆς βασιλείας, κληρικὸς σὺν τῷ υἱῷ γενόμενος. Οὗτος ἦν καὶ χρυσογράφος. Τελευτᾷ δὲ ἐν Ἐφέσῳ, καὶ τίθεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Φιλίππου ὑπὸ γῆν, γράφει δὲ ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ. Ὑ' γ' εἰ α. Λέγουσι δὲ τινες τῶν ἐντοπίων θαυματουργεῖν αὐτόν». — Ζωναρχ. ΙΔ', κη', ὑποσημ. 44, ἔθνα ὁ Δουκάγγιος σημειοὶ τὰ ἐξῆς: «Εἰς κληρικὸν καρεῖς». Haec de Theodosio subdit Symeon Logotheta, in Chron. ms. Τοῦτόν φασιν οἱ ἱστοριογράφοι καὶ χρυσογραφεῖν εἶναι. Οὗτος ἐν Ἐφέσῳ τελευτᾷ, καὶ τίθεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, οὐκ ἐν λάρνακι, ἀλλ' ὑπὸ τὴν γῆν ἔθνα ἡ εἰσόδος τῶν ἁγίων κτλ.» Τὰ ῥήματα ταῦτα τοῦ Συμεῶνος ἡρύσατο ἀναμφιβόλως ὁ Κεδρηνός· ἀλλὰ τίνες εἰσὶν οἱ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενοι ἱστοριογράφοι; — Ἡ ἡμετέρα πολιτεία παραδέχεται τὸν Θεοδόσιον ἔτος ἐν βασιλεύσαντα, κατὰ τοὺς παρὰ Muralt, σ. 336, σημειουμένους χρονολογίους.

1. Γ. Ἀμαρτωλοῦ, σμῆ', 2. «Εἰς πηγὴν δὲ τινα ἀποψυχόντων αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων), ἰδοὺ οὗτος ὁ Λέων, νεανίσκος ἔτι ὢν . . βάνουτος τὴν τέχνην καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν ζωὴν ποριζόμενος καὶ (δὴ) ἐκ τοῦ ὑποζυγίου τὸν φόρον περιελάμβανος, ἐκάθισε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ πηγῇ ὡς ἀριστήσων· εἶτα οἱ τῶν ἐγγαστριμύθων μύσται, μυοῦνται αὐτῷ τοῦ κατάρξαι τῆς Ρωμαϊκῆς βασιλείας τῶν σκήπτρων. — σμῆ', 7. «Περιδοῆτου δὲ ἐπ' εὐφημίᾳ γενομένου τοῦ Λέοντος, ἰδοὺ οἱ φαρμακοὶ Ἰουδαῖοι δειλαῖοι εἰσελαύνου-

§ 15. Καὶ πρῶτον μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτοῦ βασιλείας εἰρήνην ἀσπάζεσθαι καὶ προκρίτῃτα προσποιούμενος, εἰς εἶναι τῶν πιστῶν ἐπιστεῦετο· μικροῦ δὲ χρόνου δῦππεύσαντος¹, εἰς προὔπτον ἄπασι τέθεικε τὴν τῆς πονηρᾶς αὐτοῦ καὶ κακογνώμονος βουλῆς φληναφώδη λέσχην, ἣν ἐξ ὑποβολῆς τοῦ πρώτου εἰκονομάχου Σατᾶν καὶ τῶν αὐτοῦ ἐκείνου μυστῶν ἐκ μανικῆς

σιν εἰς τὰ βασιλεία· εἶτα ὑπὸ τοῦ νέου ἀνακτος δεξιολαθθέντες τὴν ὀφειλὴν ἀποτινύουσιν ἀσυγχώρητον. Τοῦ δὲ ἐτοιμῶς ἐπαγγεилаμένου ἀποδιδόναι αὐτοῖς, εἶπον οἱ θεομάχοι· «Τοῦτο αἰτούμεθα παρὰ σοῦ, κράτιστε βασιλεῦ, ἵνα τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ καὶ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ ἐκ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀπαλείψης. Καὶ τοῦτο ποιῶν μέλλεις βασιλεῦσαι ἄχρι χρόνων ρ' ἐν τῇ γενεᾷ σου». Ὁ δέ, εὐθήθης καὶ ἀστήρικτος τῇ πίστει, ἐτοιμότατα τὸ αἰτηθὲν ἐπαγγέλλεται. — Κεδρηνός ἐκδ. Migne σ. 864 καὶ 869, ἔθνα λέγει τάδε: «Τῷ ζ' ἔτει (τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἦτοι τῷ 724) ἤλθον . . οἱ μάντις οἱ χρησιμοδοτήσαντες τῷ Λέοντι τὴν βασιλείαν, καὶ ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ἡγουν τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων καθαίρεσιν, ὑποσχόμενοι τῷ ἀσεβεῖ ποιήσαντι οὕτως βιώσειν χρόνους ἑκατόν. Τούτοις πεισθεὶς ὁ ἀλάστορ πολλῶν κακῶν αἴτιος γέγονεν ἡμῖν τοῖς Χριστιανοῖς». — Τ' ἀνωτέρω ἀναπτύσσει ὁ Ζωναρχὸς ἐν ΙΕ', γ', λέγων ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἤλθον τῷ 9 ἔτει τῆς βασιλείας Λέοντος, ἦτοι τῷ 726. — Ὁ δὲ Γλυκᾶς (ἐκδ. Migne, σ. 524) οὕτω πως ἐκφράζεται: «Τούτῳ τῷ βασιλεῖ πενιχρῶ ὄντι περὶ βασιλείας προσῆπον Ἰουδαῖοι μάντις τινὲς ἐνωθέντες αὐτῷ κατὰ τύχην ἐν τινι πηγῇ ἀναψύξας χάριν· ἐφ' ἣ καὶ ὑπέσχετο μετ' ὅρκου ἀμειψάσθαι αὐτοῖς. Ὅθεν καὶ βασιλεύοντι αὐτῷ ἐπέστησαν οὗτοι λέγοντες, ὅτι ἐὰν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἐκ μέσου ποιήσῃ, ἔσται τὸ σκήπτρον αὐτοῦ διαρκοῦν κατὰ γενεὰν εἰς ἐνιαυτοὺς ρ'. Οὗτος τοσοῦτον ἐμηχανήσατο κατὰ τῶν εἰκόνων, ὡς καὶ τὸν μέγαν Γερμανὸν πολλὰ διαλεξάμενον ἐκδιῶξει τοῦ θρόνου».

1. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ὑπομν. Μαρίας τῆς Ρωμαίας (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 214) λέγει ῥητῶς ὅτι τῷ ἐνάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ κατήρξατο ὁ Λέων τοῦ κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων διωγμοῦ. Ἐν τῷ ὑπομνήματι δὲ τούτῳ γίνεται μνεία διάφορος τοῦ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν εἰκόνων διηγήματος. Ὁ δὲ Στέφανος ὁ Διάκονος ἐν βίῳ Στεφάνου τοῦ Νέου (Migne, τ. 100, σ. 1083) καὶ ὁ Ζωναρχὸς (ΙΕ', γ') ἀναφέρουσι τὸ γεγονός μετὰ τὸ δέκατον τῆς βασιλείας ἔτος· ἀλλ' ἀκριβέστερός ἐστιν ὁ τοῦ ἡμετέρου ὑπομνήματος συγγραφεὺς ἀναφέρειν τὸ πρᾶγμα μικρὸν μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος. ὁ δὲ Muralt κατὰ τὰς παρ' αὐτῷ πηγὰς (σ. 340) ἀνάγει αὐτὸ εἰς τὸ ἑβδόμον (723) τῆς βασιλείας ἐκείνου ἔτος. Πρβλ. § 23.

μᾶλλον ἢ μαντικῆς τερατείας ἐνδομυχοῦσαν ἔφερον ἐν καρδίᾳ τὸ πλαστὸν καὶ ἐπίθετον χρώμα τῆς χριστολογίας παρωσάμενος, ὅτε μετ' ἐπίτασιν ἀνάγκης ἀπλέτου καὶ βιαίων κολάσεων πολλοὺς μὴ καταδεχομένους ἐξάρχους γενέσθαι τῆς πίστεως μάρτυρας ἀπετέλεσεν. Ἀλλὰ τί τούτων τελουμένων ὁ τοῦ Θεοῦ πεποίηκεν ἀρχιερεὺς ;

§ 16. Ἐν πρώτοις μὲν εἰς Θεὸν καταφεύγει καὶ τοῦτον τῆς περὶ τὴν πίστιν ἀδίκου καινοτομίας ἀενάως ἐκλιπαρεῖ γενέσθαι προστάτην· ἔπειτα καὶ τοῖς ἀνὰ πάντα κόσμον ἀρχιεράρχαις καὶ ἱερεῦσι σὺν τοῖς ἀπανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης λογάσιν εἰσηγείται μὴ προδοῦναι τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν ὁποιασοῦν προφάσεως ἕνεκα, μᾶλλον μὲν οὖν ἐπιστολαῖς δογματικαῖς¹ ἀποτρέψασθαι τοὺς περὶ τὸν τύραννον² τῆς κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἀλογίστου καὶ θεομάχου κenoφονίας, οὐκ ὀλίγα καὶ αὐτὸς ἐφ' ἐκάστης ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πρὸς ἀποτροπὴν διεξιῶν ἀναμφιλέκτοις ἀποδείξεισι τὸ βέβαιον ἐχούσας.

§ 17. Ἄλλ' οὐκ ἦν ἄρα γνώμης ἐθελοκώφου πεῖθεσθαι πατρικαῖς παραινήσεσι, ποικίλαις³ δὲ μεθοδίαις ἐνεδρεῶν οὐκ ἐπαύετο πᾶγας ἰστών τῷ δικαίῳ ἔνκα τοῦτον ὡς λοιδορον καὶ οὐχ ὡς ὁμολογητὴν κατενέγκη τοῦ θρόνου⁴, πολλοὺς μὲν εἰς τοῦτο καὶ ἄλλους ἐξανδραποδισάμενος τῶν τοῦ ἁγίου θεραπόντων, ἐξαιρέτως δὲ τὸν ἀνοσιώτατον Ἀναστάσιον ἐν πρώτοις ἤδη τῶν τοῦ πατριάρχου τελοῦντα οἰκειοτάτων, ᾧ καὶ μισθὸν τῆς τοῦ διδασκάλου προδοσίας τότε μὲν τὴν τοῦ συγκέλλου τιμὴν, εἰς ὕστερον δὲ καὶ τὴν πατριαρχίαν παρέσχετο⁵. Καὶ ταῦτα μὲν ὕστε-

ρον εἰρμῷ καὶ τάξει κατὰ τὸ παρακολουθήσαν εἰρήσεται.

§ 18. Τότε δὲ τῆς πατριαρχικῆς ἀπόπειραν γνώμης ποιούμενος, ἤρξατο¹ τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἀτίμως ἐξουθενεῖν· πρὸς ὃν ὁ ἱερὸς ἀποκρινόμενος² Γερμανὸς «ἐπὶ Κόνωνος, ἔφησεν, ἔσεσθαι τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἀκούομεν γενέσθαι καθαιρέσιν»· καὶ ὃς ἐπὶ τοῦτο λίαν ἀγασθεὶς «ἀληθῶς, ἔφη, ἐγὼ εἰμι Κόνων, οὕτω κληθεὶς παιδόθεν»· καὶ πάλιν ὅτ' ὁ θεὸς σχετικίστας ἀρχιερεὺς εἶπεν «ἀθεμίτου πᾶντη καὶ θεοστυγούς ὄντος τοῦ ἐγχειρήματος, ἀντιβόλῳ καὶ ἱκετεύῳ τὴν σὴν ἐπιείκειαν ἐρήμην τοῦ τολμηροῦ μᾶλλον ἢ πονηροῦ ἔργου καταψηφίσασθαι, τοῦ Ἀντιχρίστου γὰρ πρόδρομος καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου οἰκονομίας ἀντίδικός ἐστιν ὁ μέλλων τοῦτο ποιεῖν», ὁ δὲ σφόδρα χαλεπήνας καὶ ὀργισθεὶς ἐπ' αὐτῷ ταῖς ἰδίαις κατὰ κόρης χερσὶ σφοδρῶς ἐράπισεν εἰδωλολάτρην ἀποκαλῶν, καὶ ἀτίμως τὸν δίκαιον ὁ ἀδίκος τῶν βασιλείων ἀπήλασε καὶ ἐξώθησε³. τὰς τε βίβλους, ἃς περὶ

τὸν τοῦ θρόνου διάδοχον ἔσεσθαι· ὃν ὁ μακάριος οὐκ ἄγνων, ὡς ἄλλον Ἰσκαριώτην, σοφῶς τὰ περὶ προδοσίας ἀνεμίμησκει».

1. Κατὰ Θεοφάνην τῇ 6218 ἔτει· τῇ 726 κατὰ Muralt, σ. 342.

2. Ὁ διάλογος οὗτος ἐγένετο κατὰ Θεοφάνην τῇ 6221· τῇ 729 κατὰ Muralt, σ. 342.

3. Γ. Ἀμαρτωλοῦ, σμῆ', 12. «Τοῦ δὲ καταναγκάσαντος ἐπὶ ποίας βασιλείας εἶπεῖν, εἶπεν ὁ ἄγιος· «Ἐπὶ Κόνωνος». Ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Ὅντως ἐγὼ εἰμι· οὕτως γὰρ παιδιόθεν ἐκλήθην». Ὁ δὲ μέγας Γερμανὸς ὑπολαβὼν ἔφη· «Μὴ γένοιτο, δέσποτα, ὑπὸ τῆς σῆς βασιλείας πραχθῆναι τὸ κακὸν τοῦτο (καὶ) θεοστυγές· (Ἀντιχρίστου γάρ ἐστι πρόδρομος ὁ τοῦτο πληρῶν καὶ τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιδημήσεως ἀνατροπεὺς καὶ ἀντίδικος). Ὁ δὲ θεομάχος τύραννος, ταῦτα ἀκούσας, καὶ ὡς λέων βρύζας, (αὐτίκα καὶ) σφόδρα χαλεπήνας, (ἀτίμως τὸν δίκαιον ἐξήλασεν) εἰδωλολάτρην ἀποκαλέσας καὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶ βράπισας τῶν βασιλείων ἐξελαύνει». — Πρβλ. Θεοφάνους 6221. — Κεδρ. σ. 798. — Ζωναρ. ΙΕ', β'. — Γλυκᾶ ἐκδ. Migne σ. 524. — Στέφανος ὁ Διάκονος βιογραφῶν Στέφανον τὸν Νέον (Migne, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 1083) ἀναφέρει διάλογον γεγόμενον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ μεταξύ Λέοντος καὶ Γερμανοῦ· οὗτος δὲ ὁ διάλογος φαίνεται ὢν πλάσμα τοῦ Διακόνου, ὅστις ὑποτίθησι τὸν Γερμανὸν λέγοντα ὀριστικῶς ἐν ἔτει 736, καθ' ὃ ἡ περὶ τῶν εἰκόνων συζήτησις αὕτη ἐγένετο· ἀλλ' ἡ χρονολογία αὕτη ἀντίκειται ὅλως τῇ ἱστορικῇ ἀληθείᾳ. Σημειούσθω δὲ ὅτι πρῶτος ὁ συγχορίσας τῷ Γερμανῷ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ποιεῖται μνείαν (de imagi. orat. II, 16') τοῦ κατὰ

1. Τοιαῦται ἐπιστολαὶ εἰσὶν ἡ πρὸς Ἰωάννην Συνάων καὶ Θωμᾶν τὸν Κλαυδίουπόλεως. Migne, Patrol. τ. 98, σ. 156. 164. Ἀπάσας δὲ τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ ἐπέγραψεν ὁ Mansi (Concil., τ. II', σ. 91) δογματικὰς.

2. Ἐννοεῖ τὸν Ναχωλείας Κωσταντῖνον (Migne, τ. 98, σ. 161 κ. ἐ.), ὃν ὁ Θεοφάνης (anni 6215) καὶ ὁ Κεδρηνὸς (σ. 869) ὁμοφρονῶντα τῷ Λέοντι λέγουσιν. Στλητεῦσι δὲ τοῦτον καὶ ὁ Γερμανὸς αὐτὸς ἐν τῷ Λόγῳ διηγηματικῷ, ἐκδ. Migne, τ. 98, σ. 77.

3. Ὁ κωδ. ποικίλες.

4. Θεοφάνης, 6221. «ἡγωνίζετο εἶπου αὐτὸν εὖροι κατὰ τῆς θηλείας αὐτοῦ ποιοῦμενον, ἔν' ὡς φατριαστήν καὶ οὐχ ὡς ὁμολογητὴν καθέλῃ τοῦ Θρόνου». — Κεδρ. 798.

5. Θεοφ. αὐτόθι, ὃν οὕτω μεταπλάττει ὁ Κεδρηνὸς (αὐτόθι). «Εὗρεν οὖν εἰς τοῦτο σύμμαχον Ἀναστάσιον σύγκελλον τοῦ ἁγίου, συνταξάμενος αὐ-

τῆς ὀρθοδόξου συνέταξε πίστεως, ἅμα πλείοσιν ἑτέροις αὐτοῦ λόγοις κατέκαυσεν ὡς μολις διασωθῆναι βραχεία τινὰ τῶν αὐτοῦ πονημάτων¹.

§ 19. Ἐτι δὲ θυμομαχοῦντος τοῦ θηριωνύμου καὶ ὠρυομένου τὸν ποιμένα τῶν Χριστοῦ λογικῶν προβάτων εἰ δυνατόν καταπιεῖν, αὐτὸς ὄρω καὶ νόμῳ θεοσοφίας εὐαγγελικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀγόμενος, ἔδωκε τόπον τῇ ὀργῇ τὸν διωγμὸν ἐκκλίνας καὶ φυγὼν ἐν τοῖς κλίμασι Κυζίκου². ὅπου δὴ κατακραυβίς ἐν παρθενῶνι μεγάλῳ κατεμηνύθη τοῖς κακοσχόλοις, οὔτινες ἐκάστην τῶν ἱερῶν γυναικῶν ἐξάγοντες, ἐν μέσῳ τούτων διερχόμενον τὸν ὅσιον οὐκ ἐπέγνωσαν τῷ τε τοῦ ἐνδύματος, τῷ τε τοῦ προ-

τοῦ ἡμετέρου πατριάρχου ραπίσματος· τὸ δὲ ὑπόμνημα Μαρίας τῆς Ρωμαίας (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 214) θεωρεῖ τὴν ὕβριν ταύτην ὡς ἀδοκίμη· τοῦθ' ὅπερ ἀντίκειται ταῖς αὐθεντικωτάταις πηγαῖς. Στέφανος δὲ πάλιν ὁ Διάκονος (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 1085) μαρτυρεῖ ὅτι οὐχ αὐτὸς ὁ Λέων ἐρράπισεν, ἀλλ' ὅτι «ζιφῆρεις σατράπας ἀποστείλας ἐν τῷ πατριαρχικῷ οἴκῳ, πυγμαῖς καὶ ὀνειδισμοῖς κατενέγκαι τὸν ἅγιον τῶν ἐκεῖσε προσέταξεν».

1. Τὰ κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γερμανοῦ ἐντεῦθεν πρῶτον μανθάνομεν. Συγγραφή περὶ ὀρθοδόξου πίστεως οὐ σώζεται τὴν σήμερον, λόγους δὲ ἀληθεῖς τοῦ ἱεροῦ Γερμανοῦ ὀλιγίστους γινώσκομεν. Ἰδε Fabr. Bibl. Graeca ed. Harless XI, σ. 155. Ἦχῳ τῆς στερήσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἴσως τοῦ ἰδίου βιβλίων εὐρίσκω ἐν τέλει τοῦ προμνησθέντος διηγηματικοῦ λόγου αὐτοῦ τούτου τοῦ Γερμανοῦ, ἐν ᾧ περὶ τε τῶν ἁγίων συνόδων καὶ τῶν κατὰ καιρὸς ἀνέκαθεν τῷ ἀποστολικῷ κηρύγματι ἀναφυσισῶν αἰρέσεων πραγματεύεται. Λέγει δὲ τάδε: «Ταῦτα ἡμῖν ἐπιτόμως πρὸς τὸ παρὸν εἰρήσθω· εἰ μὴ εἰς μέγας τὸν λόγον ἐκτείνεσθαι λογιζομένων ὑμῶν εἶναι δίκαιον· ἅλλως τε μήτε βιβλίου τινὸς ἡμῖν νῦν πρὸς τοῦτο ὑπόντος, ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ἀλλ' ὅφ' ἐτέρων χειρὸς κατεχομένων, καὶ μὴδὲ πρὸς τὸ εὐπορίστως ἐντυχεῖν ταύταις ἡμῶν τυγχανόντων, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς ταῦτα πλεῖον ἡμῶν ἐπιστάμενοι· ταῦτα δὲ ὡς ἐκ τῆς προτέρας ἀναγνώσεως, καθὼς ἡδυνήθημεν ἐπιμνησθῆναι κτλ.» Ὁ λόγος ἀπευθύνεται πρὸς Ἀνθιμον διάκονον. Ἐγραψε δὲ αὐτὸν ὁ Γερμανὸς ἰδιωτεύων καὶ κρυπτόμενος· διὸ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων διωγμοῦ οὐδέποτε ἐποιήσατο μνεῖαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀρκεσθεῖς νὰ στηλιτεύσῃ τὸν Νικηλαίαν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς συμπονήσαντας ἐκεῖνον.

2. Παρ' οὐδενὶ τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων εὐρίσκω ὅτι ὁ Γερμανὸς καταλιπὼν τὸν θρόνον ἐκρύβη εἰς γυναικείαν κυζικηνὴν μονήν.

σώπου ὁμοιοειδῆ πρὸς τὰ ἱερὰ γραῖδια διὰ τὴν ἐκτομὴν τὰς ὄψεις τῶν διωκόντων φανακίσαντα.

§ 20. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς πολλῆς κατ' αὐτοῦ μανίας ὑπολωφισμένης, εἰσελθὼν ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ καὶ συναθροίσας ἅπαν τὸ τίμιον καὶ ἱερὸν αὐτοῦ ποίμνιον ἤρξατο παραινενικῶς ἀπαντας νουθετεῖν καὶ φησι πρὸς αὐτούς: «Ἰδοὺ δὴ, ὦ φίλτατοι ποιμένες καὶ συμποίμενες καὶ ποίμνιον ἱερὸν καὶ τέκνα περιπόθητα, ἀγώνων καὶ βραδείων ἐλήλυθε καιρὸς, ὡς εἴπερ ἀγωνιούμεθα στεφανούμεθα· διὸ παρακαλῶ καὶ δέομαι πάντων ὑμῶν, μὴ προδῶμεν τὸν κλήρον καὶ ἔντιμον μαργαρίτην τῆς πίστεως ἡμῶν· ἀλλὰ γενναίως στώμεν ἀνταγωνιζόμενοι κατὰ τοῦ σκολιοῦ καὶ παλαμναίου ἐχθροῦ καὶ τῶν ἐκείνου πονηρῶν καὶ βεβήλων ὑποκλιπτόντων, λέγω δὴ τοῦ κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς βασιλεύοντος καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ τῶν ἑτεροδόξων, ὅπως καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ κληρονόμοι τῶν τοῦ Κυρίου ἀγαθῶν γενώμεθα μετὰ πάντων αὐτοῦ τῶν ἁγίων».

§ 21. Τούτοις τοῖς ἱεροῖς τῆς θεοσοφίας λόγοις τοῦ πανοβίου ποιμένος πάντας μυσταγωγούντος, ἄκριθ' ἰσχυρῶς πρὸς τὴν νεωτεροποιὸν κκοδοξίαν ἀντικαθίστασθαι, γενναίως τε πᾶσαν βσχάνων ὑπομένειν ἐπιφορὰν καὶ μὴ μολύνειν τὸν χιτῶνα τῆς πίστεως, ἀλλὰ τοὺς τῶν ἁγίων μαρτύρων πόνους ἐπιλογίζεσθαι καὶ σπεύδειν μὴ ἐλάττους τούτων ὀφθῆναι· πρὸ τῶν ἄλλων δὲ πάντων καταρρανεῖν διὰ τὴν τοῦ ποιήσαντος ἡμῶν ἀγάπην καὶ τὴν ἡτοιμασμένην ἡμῖν βασιλείαν αὐτοῦ, ὡς ἂν καὶ συγχληρονόμοι τῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ δόξης εὐρεθῆμεν. Οὐκ ὀλίγους μὲν τοῦ λαοῦ συμβέβηκε τῆς τοιαύτης παραινέσεως εὐρωθέντας, ἐν ἐτοιμασίᾳ γενέσθαι τοῦ τοιοῦτου ἀγώνος· πάσης δὲ τῆς λογικῆς ἐπιστήμης τοὺς προὔχοντας ἐκουσίως ἐκρυπτοῦς ἐπιδοῦναι τότε παρρησίᾳ τῷ θανάτῳ πέπεικε διὰ τὴν πρὸς τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν καὶ σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστὸν εἰλικρινῆ καὶ ἀμώμητον πίστιν· οἷς πάλαι πρὸς τὸ παλαιόν τῆς βασιλικῆς λεγομένης Κιγιστέρνης ἀφώριστο κατοικεῖν, ἐν ᾧ κατὰ τύπον ἀρχαῖον οἰκονομικῶς ἐπενοήθη καθῆσθαι διδασκαλὸς ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν μαθητάς καὶ βίῳ σεμνοῦς καὶ λόγῳ σοφοῦς καὶ πάντων ἐν πᾶσιν ὑπερέχοντας ἐγγχωρίων, ἐπηλύδων καὶ πολιτῶν, τὸν ἀριθμὸν δεκαδύο· ὧν τῆς γνώμης χωρὶς οὐ θεμιτόν τι ποιεῖν ἐξῆν οὐδὲ τοῖς βυζαντινῶν αὐτοῖς¹. Ἐκ τούτων εἶ τινα συμβέβηκε τελευταῖον,

1. Ταῦτα ἤρυστο Γεώργιος ὁ Ἀμαρτωλὸς (σ.

συναθροίζόμενοι πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ πάσαν γῆν τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἀπέστειλλον ὡς ἑαυτοὺς μεταπέμπτους ποιούμενοι τοὺς εἰς ἄκρον ἅπασαν γνῶσιν τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς μετιόντας φιλοσοφίας, ἐξ ὧν ἀκριβεστάτῃ ἐρευνῇ τὸν εἰδῆμονα καὶ κρείττονα κατ' ἐκλογὴν τῶν λοιπῶν ἑαυτοῖς ἐποιοῦντο συναριθμοῦν.

§ 22. Οὗτοι τῷ Κόνωνι μετὰ μεγάλης ὁσῆς προσελθόντες τῆς παρρησίας, μὴ συγκατατίθεσθαι τῇ ἀσεβείᾳ τῆς αἰρέσεως ἔλεγον, μὴθ' ὅλως αἰρεῖσθαι τὴν ἄτοπον αὐτοῦ βουλήν εἰς πέρας ἀγαγεῖν, μήτε μὴν καταδέχεσθαι παραχαρχθῆναι τι τῶν εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν παραδόσεων ἢ ποσῶς ἐνδύναι νομοθετηθῆναι κατὰ κοινοῦ τὸν νεκρῶς ἐκτεθέντα νεωτεροποιῶν ὅρον τῆς πίστεως, μᾶλλον μὲν οὖν ἀσπάζεσθαι τὴν ὀρθοδόξian, ἣν ὁ πατριάρχης πρεσβεύει Γερμανός, εἶναι τε τούτου σύμφρονες εἰσχεῖ μεγάλας ἀνωμολόγουν φωναῖς.

§ 23. Τοῦτον τὸν τρόπον στερεῶς πρὸς τὰς αὐτοῦ φληναφώδεις προτάσεις ἀντιπίπτοντας ὁ ἐμβρόντητος τοὺς ἐλλογίμους θεασάμενος, ἀτίμως συρῆναι καὶ κατακλεισθῆναι τούτους ἐκεῖ διεκελεύσατο· καὶ διὰ τῆς νυκτὸς πῦρ κυκλόθεν ὁ τοῦ αἰωνίου πυρὸς κληρονόμος δι' ἐπιτάγματος ὑφάψας, αὐτοῖς οἰκήμασιν ἕμα καὶ βίβλοις πολλαῖς καὶ καλαῖς καὶ πᾶσι σκεύεσι τιμίοις τοὺς ἱερούς ὁ μικρότατος ἄνδρας ἐπυρπόλησέ τε καὶ ὠλοκαύτωσεν¹. Ἔτος ἦν ὅτε

ταῦτα τῷ τολμητῇ τῶν τοιούτων διεδραματούργητο, μικρόν τι πλείστον ἢ ἔλαττον, ἔνατον ἐξ ὅτου τυραννικῶς τῆς βασιλείας ἐδράξατο. Τῷ αὐτῷ ἔτει γεννᾶται τούτῳ τῷ θηριωνύμῳ καὶ μισοχρίστῳ τυράννῳ Κωνσταντίνος¹ ὁ μετὰ ταῦτα δυσσεβῶς βασιλεύσας, ὃν ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Γερμανοῦ βαπτιζόμενον ἐν τῷ μεγάλῳ καὶ ἱερωτάτῳ βαπτιστηρίῳ συμβέβηκεν ἀφοδεῦσαι καὶ οἱ παρόντες ἐκεῖ τὸ τοῦ μύσους αἰσχος ἐνδιαβάλλοντες ἀπχναχού τὴν τοῦ πράγματος φήμην ἐβεβαίωσαν· διὸ δὴ καὶ τὸ γεγονὸς οἱ ἀκούσαντες ἐπισκώπτοντες Καβαλλῖνον ἀστείως ἐπωνόμασαν. Ὁ μὲν τοι θεῖος ἱεράρχης ὡς ἐνεστῶς ἤδη τὸ ἀποδησόμενον διορατικῶς κατιδὼν ὄμματι, «μεγάλου κακοῦ τοῦτο σημεῖον, ἔφη, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ὕβριν καὶ ὄνειδος γενήσεσθαι τὸν τοῦ θηριωνύμου σκύμνον» προφητικῶς ἀπεφώνητο². Καὶ ταῦτα μὲν ὁ πατριάρχης.

§ 24. Ὁ δὲ δολιογνώμων καὶ ψευδώνυμος Ἀναστάσιος ἐκ τῶν ἀμφὶ τὸν ἀλιτῆριον συνουσιῶν ὠδίνων τὸ κατὰ τοῦ διδασκάλου μίσος, ἰμειρόμενος δὲ καὶ τῆς πατριαρχίας ὡς οὐκ ἄλλος τις, εὐθέτου καιροῦ δραξάμενος ὥστε καὶ μὴ βυλόμενον ἐξωσθῆναι τὸν διδύσκαλον τοῦ θρό-

σμη', 13. «Τούτους ὁ ἀγριώτατος θῆρ καὶ δυσώνυμος βάνυστος προσκαλεσάμενος ἐπειρᾶτο πείθειν αὐτοῦ τῇ ἀθείᾳ. Τῶν δὲ τοῦτο μὴ καταδεξαμένων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεγξάντων αὐτοῦ τὴν ἀσεβειαν, προσέταξε συρομένους αὐτοὺς ἀτίμως ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ διδασκαλείου αὐτῶν ἐγκαλεσθῆναι· τούτου δὲ γενομένου, τῇ νυκτὶ πάλιν ἀποστείλας ὁ ἀνήμερος λέων ἡ δράκων νυκτεπάρχους τινὰς καὶ ἀπηνεῖς ἄνδρας... μετὰ τῶν οἰκημάτων, καὶ τῶν βιβλίων, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν αὐτοῖς ὑπαρχόντων· οὗ γενομένου, ἄρδην πάντες κατεφλέχθησαν». — Κεδρηνοῦ, σ. 873: «Τούτους ὁ Κόνων συγχῶς προσκαλούμενος ἐπείραζε πείσαι τῇ αὐτοῦ αἰρέσει. Καταθέσθαι δὲ μὴ καταδεχομένους ἀλλ' ἀντιπίπτοντας ἀτίμως κατακλεισθῆναι διεκελεύσατο ἐκεῖσε, διὰ δὲ τῆς νυκτὸς πῦρ κυκλόθεν ὑφάψας αὐταῖς ἐστίαις καὶ βίβλοις πολλαῖς καὶ καλαῖς καὶ σκεύεσιν ἱεροῖς ὁ μικρὸς κατέκαυσεν». — Πρβλ. Ζωναρᾶ ΙΕ', γ'.

1. Νεοφάνης ἡ χρονολογία αὕτη, διότι κατὰ Κεδρηνὸν καὶ ἄλλους ἡ τοῦ Κοπρωνύμου γέννησις ἐγένετο τῷ γ' τῆς βασιλείας ἔτει Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Ἰδε Muralt, Chronogr. σ. 338-39.

2. Πρβλ. Θεοφάνους, 6211. — Λέοντος Γραμμ. σ. 175. — Γ. Ἀμαρτωλοῦ, σμη', 8. — Κεδρηνοῦ, σ. 868-69. — Ζωναρᾶ ΙΕ', β'.

634) μετατρέψας οὕτω: «Φασὶ δὲ τινες πιστότατοι ἄνδρες, ὅτι πρὸς τῇ βασιλικῇ (καλουμένῃ) κινστήρῃ (τῇ οὕτῃ πλησίον τῶν Χαλκοπρατείων) παλάτιον ἦν σεμνόν, ἐν ᾧ ὑπῆρχε κατὰ τύπον ἀρχαῖον οἰκουμένης διδασκαλὸς ἔχων (μεθ' ἑαυτοῦ ἐτέρους) μαθητὰς αὐτοῦ καὶ συλλήπτορας ἐβ', πᾶσαν ἐπιστήμην μετερχομένους καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρατύνοντας δόγματα, βασιλικὰς διατάξας καὶ βίβλους ὡσαύτως ἔχοντας, ὧν ἄνευ οἱ βασιλεῖς γνώμης καὶ βουλῆς οὐκ ἐθέσιπζον». — Κεδρηνοῦ (σ. 872 Migne) «Πρὸς γὰρ τῇ λεγομένῃ βασιλικῇ κινστήρῃ παλάτιον ἦν σεμνόν, ἐν ᾧ κατὰ τύπον ἀρχαῖον οἰκουμένης ἐκάθητο διδασκαλὸς, ἔχων μαθητὰς λόγῳ καὶ βίῳ σεμνοὺς τὸν ἀριθμὸν δώδεκα. Οὗτοι πᾶσαν λογικὴν ἐπιστήμην τάξει τε καὶ μεγέθει φύσεως μετερχόμενοι οὐχ ἥκιστα τὴν ἐκκλησιαστικὴν μετήγεσαν θεοσοφίαν· ὧν τῆς γνώμης χωρὶς οὐ θεμιτόν τι ποιεῖν ἐδόκει οὐδὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς». —

1. Ὁ Θεοφάνης λέγει ἀπλῶς ὅτι οἱ περὶ τὸν Λέοντα τσαῦτα κακὰ ἀπειργάσαντο «ὥστε καὶ τὰ παιδευτήρια σβεσθῆναι». — Γ. Ἀμαρτωλοῦ,

νου τῆς ἀρχιερωσύνης, αὐτῷ δὲ προσχωρήσαι τὰ τῆς ἐξουσίας ὡς ἡ ὑπόσχεσις· ἢ τάχους εἶχεν εὐθὺς εἰσεκώμασε τοῖς βασιλείοις ἅπαντα δῆλα τῷ ἐχθρῷ Κόνωνι κατὰ μίμησιν Ἰούδα ποιῶν· ὃς ὑπερζέσας τῷ θυμῷ θᾶττον ἀνθυπονοστήσαι κελεύει πρὸς τὸν διδάσκαλον τὸν ἀνοσιουργότατον ὡς ἂν μὴ τὰ τῆς πάγης ἐκείθεν εἶναι πᾶσι διαγνωσθεῖη, εἰς ὕστερον αὐτὸν ὑποθέμενος ἅμα τῷ θείῳ ποιμένι παραγενήσθαι, καὶ ταῦτα κατεπιτείν ἀναδιδύχας ὅσα πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐκείνου τυγχάνει ἀρέσκειαν.

§ 25. Καὶ παρευθὺ κατὰ πόδας ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν δεκαενέα ἀκουμβίτων σελέντιον ποιησάμενος, μετακαλεῖται τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Γερμανόν· οὗ εἰσιόντος πρὸς τὰ βασιλεία κατ' ἀμφοῖν εἰδώς ὁ μισρώτατος τό τε τοῦ ποιμένος εὐπαρρησίαστον καὶ πρὸς τὸν θάνατον αὐτὸν εὐπρόθυμον, τό τε τοῦ τυράννου θηριότροπον καὶ ἀνήμερον, ὡς ἤδη τῶν ἐλπισθέντων δραξάμενος πατεῖ τὸ τοῦ ὀσίου ἰμάτιον ἐκ τῶν ὀπισθεν ὁ ἀνόσιος, ὀλισθησάμενος καὶ διαπεσεῖν εἰς γῆν συντριβέντα βουλόμενος· πρὸς δὲ ἐπιστραφεὶς ὁ πρῶτατος, εἰρηνικῇ καταστάσει καὶ ἡρεμαίᾳ φωνῇ τὰ περὶ τῆς προδοσίας ὑπεμίμησεν· ὁ δὲ μᾶλλον τῶν τοῦ θεομάρκου βασιλείως ὑποσχέσεων ἢ τῶν τοῦ ἀγίου ῥημάτων φροντίζων τὸ σύνολον, ἀσχέτῳ θράσει φερόμενος, οὐ τὸ ἰμάτιον ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ὀσίου ὁμοφόριον τοῖν ποδοῖν πατῆσαι οὐκ ἔφριξεν. Ὁ δὲ ἀγιώτατος ἀρχιερεὺς τὸ μακκρίον αὐτοῦ καὶ ὅσιον ἀνοίξας στόμα ἡμέρως καὶ χθαμαλῶς ἔφη πρὸς αὐτόν· «Τί τοῦτο; μὴ σπεῦδε πρὸς τὸ ἐγχείρημα· ἤδη γὰρ φθάνεις εἰς τὸ Διέππιν». Τοῦτο τὸ ῥῆμα τότε μὲν εἰκῇ οὕτως ἔδοξεν εἰρησθαι· μετὰ δὲ πεντεκαίδεκατον χρόνον εἰς προφητείαν ἐλογίσθη· καὶ γὰρ μετὰ τὴν τοῦ ὀσίου ἐξορίαν χειροτονηθεὶς ὁ παμβέβηλος Ἀναστάσιος, συναίρει μετὰ θάνατον Λέοντος ἅμα καὶ ἄλλοις τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου τισὶν Ἀρταυξάδῳ τῷ ἐπ' ἀδελφῇ Κωνσταντίνου γαμβρῷ ὀρθοδόξῳ ὄντι, καὶ μεθιστῶσι τῆς ἀρχῆς τὸν Κοπρώνυμον οὐ μόνον ἰδιώτην ἐκ βασιλείως ἀλλὰ καὶ δραπετήν γεγονότα πρὸς τὸ Ἀμόριον· οὗ κατοχυρωθεὶς ἐκείνος τοῖς Ἀνατολικοῖς θέμασι καὶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης τὴν βασιλίδαν πολιορκήσας καὶ λιμῷ καταπιέσας ἐν δυσὶν ἔτεσιν, Ἀρταυξάδον μὲν ἅμα τοῖς αὐτοῦ δυσὶν υἱοῖς ἐξετύφλωσεν, Ἀναστάσιον δὲ μετὰ τὸ τύψαι ἀφειδῶς γυμνὸν ἐπ' ὄνου κηθήμενον ἐπ' οὐρανὸν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ διὰ τοῦ Διέππου θεατρίσων εἰσῆγαγε· καὶ πάλιν ὡς ὁμόφρονα τοῦτον ἱεραρχεῖν ἀφῆκεν ὁ ἄναιρος,

πάντας τοὺς λοιποὺς ἐν διαφόροις τρόποις θαυματούσας¹.

§ 26. Ἀλλ' εἰ δοκεῖ καὶ αὖθις ἐπανίωμεν ὅθεν ἐξῆλθομεν. Τοῦ τοίνυν ἐν ἀγίοις Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου τοῖς βασιλείοις ἐνδημήσαντος ὁ λαθροδότης ὄφρις ἢ θεομάρκος τύραννος ἐπεγκαλὼν αὐτῷ τάδε φησί· «Τίσι παραδόσεσιν ἢ ὅροις ἐπόμενος εἰδωλολατρεῖν τοὺς ἀνθρώπους διδάσκεις ἐναντίως τῆς ἡμῶν διατάξεως, ἔτι καὶ νῦν ἐγγχαράττεσθαι νομοθετῶν τὴν τῶν εἰκόνων στηλογραφίαν, ἢ πάντως τῆς ἡμῶν εὐμενείας κατειρωνευόμενος; ὅψι γοῦν ποτὲ μεταβουλεύσάμενος, παῦσαι τῆς αὐτῶν προσκυνήσεως ἐκθέσθαι τοῦτο πᾶσι μὴ παραιτούμενος, εἴ γε καὶ ἀφεθῇναί σε βούλει τῆς ἐξ ὑπογυίου καθosiώσεως ὡς ἀνεγκλήτων· οὐ γὰρ διέλαθεν ἡμᾶς ὡς οὐ παύη τυρεῶν εἰς αἰ καθ' ἡμῶν καὶ παροτρύνων τοὺς ὑπὸ χεῖρα κατὰ τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Δυσὶν τοίνυν ἔκλεξαι θάτερον, ἢ πείσον τοὺς ἀπατηθέντας χριστιανούς καλουμένους εἰδώλοις μὴ προσκυνεῖν καὶ νεκροῖς ὁστέοις μὴ προσνέμειν σέβας, μήτε μὴν ἔχειν ἐν αὐτοῖς ὡς ἐπὶ Θεῷ τὴν ἐλπίδα, ἢ πειραθῇ τῆς ἐξ ἡμῶν δικαίας ἀγανακτήσεως ἐξορίᾳ διηνεκεῖ παραπεμπόμενος». Πρὸς ταῦτα ὁ τοῦ Χριστοῦ μέγας ἀρχιερεὺς ἀπεκρίνατο· «Μὴ οὕτως ὁ βασιλεὺς δικάεισο χωλεῖν ἡμᾶς περὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον πίστιν οἰόμενος, ὅτι οὐχ ὡς οἱ τὴν ὕλην σεβόμενοι καὶ ἀψύχοις εἰδώλοις σέβας προσνέμοντες Ἕλληνες, τῇ κτίσει λατρεύομεν τοῦ πάντων κτίστου ἀφόμενοι· ἀλλὰ διὰ τῆς ὕλης καὶ τῶν κτισμάτων τὸν πλάστην πάντων καὶ ποιητὴν γινώσκουμεν, εἰδότες ἀκριβῶς τὴν τῆς εἰκόνος τιμὴν ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνειν κατὰ τὸν μακκρίον καὶ μέγαν Βασιλείον· στηλογραφοῦμεν γὰρ τὴν εἰκόνα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν χρωμάτων τῶν ὑλικῶν, τὸ δὲ σέβας οὐ τῇ ὕλῃ ἀλλὰ τῷ διὰ τῆς ὕλης ἐγγχαρχθέντι προσάπτομεν· ὡς περ καὶ χρυσῷ οἱ προσέχοντες εἰκόνα φέροντι τῶν βασιλέων, οὐ τῇ τῆς ὕλης εὐχροίᾳ ἀφέντες τὸν βασιλέα πρόσκεινται, διὰ δὲ τὴν τοῦ βασιλείως εἰκόνα τῷ χρυσῷ ἐναδρύνονται. Μὴ δ' αὖ ἴσθι πώποτε μεμελετηκέναι κατὰ τῆς ἡμετέρας ζωῆς, οὐτ' οὖν ἡμᾶς οὔτε τῶν τοῦ δεσποτικοῦ ποιμνίου τινά, μὴ τοῦτο κελουούσης ἡμῖν τῆς ἐντολῆς ἀλλ' ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζόντων εὐχεσθαι. Διὸ παρὰ-

1. Θεοφ. 6221. — Κεδρ. σ. 876 Migne. — Γ. Ἀμαρτ. σμῆ', 14.

καλῶ παύσασθαι σε, δέσποτα, τοῦ κατ' ἄμφω περὶ τῶν τοιούτων ἀλλοκότου σκοποῦ· τῆς γὰρ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἕνεκα προσκυνήσεως οὐ μόνον ἐτοιμῶς ἐξορίαν ἄξιμον ἀλλὰ καὶ θάνατον οὐκίτιστον ἡδέως ὑπομενῶ¹.

§ 27. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τούτοις προσθεὶς ὡς ἀδυνάτως ἔχει μετακινεῖν ὅρια πατέρων ἢ τοὺς οἰκκας ἔχειν ἔτι τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, αὐτοῦ βασιλεύοντος, ἔξισι τοῦ παλατίου δρομαίως καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν παρεγένετο, ἔνθα καὶ τεθεικὼς τὸ ἑαυτοῦ ὠμοφόριον ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ τραπέζῃ πρὸς τὸν πατρικὸν οἶκον ἡσύχαζε² πορευθεὶς, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν τίμιον καὶ δεσποτικὸν χαρακτήρα μετ' ἑαυτοῦ συνεπαγόμενος ἐν σάνιδι ψηφίσι κεκοσμημένον³. ὣν κατήκοος ὁ δυσσεβέστατος τύ-

ραννος γεγονὼς πᾶν θυμωθεὶς, ὑπερορίᾳ τὸν δίκαιον κατεδίκασεν· ὁ δὲ μηδὲν μελήσας τὸ τελευταῖον καὶ συντακτῆριον πᾶντας κατασπασάμενος, ἀντὶ παντὸς δὲ πλοῦτος τὸ τοιοῦτον τοῦ Χριστοῦ σεβάσμιον ἐναγκχλισάμενος ἀφομοίωμα, κατῆι μετὰ χαρᾶς πρὸς τὸν τῆς θαλάσσης αἰγιαλόν, τοῦ Ἀμαντίου προσαγορευόμενον¹. ἐν ᾧ γενόμενος οἰκείαις ἔγραψεν ἐν γραμματίῳ χερσὶ τὴν τε ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν ἐν τῇ τῆς σεβασμίας εἰκόνος μετώπῳ κολλήσας αὐτό, καὶ κατασπασάμενος ἐνέβαλε κατ' ὀρθὸν τοῖς θαλαττίοις ὕδασι· προσκλαύσας τε καὶ προσκυνήσας ἐξεβόησε τελευταῖον· «Ἰησοῦ ἐπιστάτα, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς, ὅτι ἀπολύμεθα καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν παρὰ βραχὺ τῷ Ἀδῇ προσήγγισε». Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἶχετο τῆς² ὑπερορίας³. Αὐθημερὸν δὲ κατὰ τὸν ἐν τῇ μεγαλοπόλει Ρώμῃ ποταμὸν ὄπτει Θύμβριν, ἔνθα γέφυραν κτίσας ὁ υἱὸς Οὐεσπασιανοῦ Τιβερίος τὴν οἰκίαν μὲν τούτῳ καταλέλοιπε προσηγορίαν, ἄπασαν τὴν τῶν Αὔσονίων γῆν ἀκτίσι φωτὸς διὰ πάσης τῆς νυκτὸς καταυγάζον, δῆλως γενομένης τῆς αὐτοῦ παρουσίας διὰ θείας ἀποκαλύψεως τῷ κατὰ τὸν τότε καιρὸν ὄντι τρισμακαρίστῳ καὶ ἁγιωτάτῳ πάπῃ (Γρηγόριος δὲ οὗτος ἦν ὁ Διάλογος ἐπικληθεὶς)⁴. ὃς εὐθὺς ἐν πολλῇ σπουδῇ τῆς κοίτης ἐξαναστὰς καὶ τὸν πιστότατον λαὸν συνα-

πηχυ, μικρὸν ἐπικεχυφός, καὶ τὸ τῆς προότητος ὑπεμφαῖνον ἰδίωμα, εὐφρυ καὶ τοῦτο συνεδεσμένον, εὐόφθαλμον, εὐρινον, σιτόχρουν, οὐλότριχον τὴν κεφαλὴν καὶ ξανθὴν ὀλίγον, μέλαν δὲ τὸ γένειον καὶ τοὺς δακτύλους τῶν ἀγράντων χειρῶν μικροτέρους συμμετρώς καὶ ἀπλῶς ὡς ὁ τῆς τεκούσης χαράκτηρ, ἥς ἐκ τῆς φύσεως ἐμψυχον ἑαυτῷ καὶ τελείαν τὴν ἀνθρωπότητα περιέπλασεν». Ἀγνοεῖ δὲ οὗτος τὴν ἐν σάνιδι ψηφίσιν κατακόσμησιν αὐτῆς. Ὁ δὲ Γεώργιος ὁ Ἀμαρτωλὸς (σμη', 15) λέγει ἀπλῶς: «Ὅτε καὶ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, ἣν εἶχε παρ' ἑαυτοῦ, ἀναλαβόμενος καὶ γράψας χαρτίον ἔχον οὕτως· «ὦ Σῶτερ, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς», εἰς τὴν θάλασσαν ἔθηκεν. ἡ δὲ θεία δύναμις ὀδηγομένη ἀβρόχως καὶ ὄρθιος διαπλεύσασα κατῆλθεν εἰς Ρώμην».

1. Καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος Μ. Ρωμαίας μνημονεύει τοῦ αὐτοῦ λιμένος, ὃν ἐν τοῖς αὐτοῦ χρόνοις Σιδερά ὀνόμαζον (σ. 215). Ὁ δὲ Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης (ἐν Ἐθναυγῷ σ. 306) κατὰ κακὴν ἀνάγνωσιν ὀνομάζει τὸν λιμένα τοῦ Μαντίου. Τὸ παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης διήγημα πηγάζει ἐκ διαφόρου ἐκδόσεως μᾶλλον ἀνεπτυγμένης.

2. Ὁ κώδ. τοῖς.

3. Πρὸς τὸ ὑπόμνημα Μ. Ρωμαίας.

3.

1. Ὅτι ἐγένετο συζήτησις περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων μεταξὺ τοῦ Γερμανοῦ καὶ τοῦ Λέοντος φαίνεται ἀναντίρρητον· ἀλλ' ὡς διηγεῖται αὐτὴν Στέφανος ὁ Διάκονος ἀπίθανόν ἐστιν· ὁ αὐτὸς δὲ ἀληθεύει συμφωνῶν κατὰ τοῦτο μόνον τῷ ἡμετέρῳ βιογράφῳ, ἐν οἷς λέγει τὸν Γερμανὸν εἰπόντα: «Ἐσθὶ δὲ γινώσκων, βασιλεῦ, ὅτι εἰ τοῦτο κρατήσεις, ὑπὲρ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἐτοιμῶς ἀποθανοῦμαι».

2. Νικηφ., 65. «Ὁ δὲ παρητεῖτο καὶ τὴν ἱερωσύνην ἀπέβαλεν, λέγων «ὡς ἄνευ οἰκουμενικῆς συνόδου ἔγγραφον πῖστιν οὐκ ἐκτίθεμαι». Ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν πατρικὸν οἶκον γενόμενος αὐτοῦ τὸν τῆς ζωῆς βιοτεύων διετέλεσε χρόνον». — Θεοφ., 6221. «Καὶ ἀπελθὼν ἐν τῷ λεγομένῳ Πλατωνίῳ εἰς τὸν γονικὸν αὐτοῦ οἶκον ἡσύχασεν». — Γ. Ἀμαρτ. σμη', 14. Ὁ Λέων «σιλέντιον ποιήσας, προσκαλεῖται πάλιν τὸν ἅγιον Γερμανόν, οἰόμενος πείσαι αὐτὸν ὑπογράψαι κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Ὁ δὲ μὴ¹ ὅλους εἰσας τῇ θωπεΐᾳ αὐτοῦ ἢ τῇ ἀπάτῃ τοῦ ἀλαστήριου, θεὸς τὸ ὠμόφρονον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀπετάξατο τὴν ἱερωσύνην καὶ ὑπεχώρησεν». — Κεδρ. ἐκδ. Migne, σ. 877. «Ἀλλὰ Γερμανὸν μὲν ὡς ὑπ' αὐτὸν ὄντα ἐκβάλλει τοῦ θρόνου, ὃς τὸ ὠμοφόριον ἐν τῇ ἁγ. τραπ. τῆς Μ. Ἐ. θείας κτλ. . . . Καὶ ἀπελθὼν ἐν τῷ γονικῷ αὐτοῦ οἷκῳ τῷ Πλατανίῳ ἡσύχασεν». Ἡ τοῦ Γερμανοῦ ἀποχώρησις ἐγένετο τῇ 17 ἰαν. 730 κατὰ Muralt, σ. 343.

3. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 214) Μαρίας τῆς Ρωμαίας οὕτω περιγράφει τὴν εἰκόνα ταύτην· «τὴν δὲ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἀσπύρους τεχθέντος μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰ. Χ. (εἰκόνα), ἣν ἐκ τοῦ πατριαρχείου ἀφείλετο (ὁ Γερμανός), τὸ μέτρον τῆς αὐτοῦ ἡλικίας καὶ τὰ λοιπὰ τῆς μορφῆς φέρουσιν ἰδιώματα, καθὼς παρέδωκαν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται τὸ θεανδρικὸν σχῆμα, τρι-

(Α Π. Κεραμέως, Ἀνέκδοτ. ἑλληνικά).

θορίσας, πανδημεί μετὰ λιτανείας τὸν προρρηθέντα ποταμὸν κατέλαβεν, ἀπάντων λαμπαθηπρορύντων καὶ μύροις καὶ [θυ]μιάμασι τὸν ἀέρα πληρούντων, σχεδίαις τε καὶ λέμβοις τὸ ὕδωρ κατακαλυπτόντων. Ὡς οὖν ἐνέβη τῷ πλοιαρίῳ καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, εἶδεν τε ταύτην καὶ πλησίον ἐγγόνει τῇ θείᾳ προνοίᾳ πορθημεύμενος.

§ 28. Ἐνωτίσθητε λοιπόν, ἀγαπητοί, τὸ τοῦ τεραστίου παράδοξον· μόνον γὰρ ἡθέλησεν ἐκτείνειν τὰς χεῖρας εἰς τὸ ἀναλαβεῖσθαι τοῦ ὕδατος τὸ δεσποτικὸν τοῦ Σωτῆρος καὶ ἄχραντον ἀπεικόνισμα· καὶ παρευθὶ κουφισθὲν ὑπτιον, ὥσπερ ὑπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν τῶν ποταμίων ὑπερῶν βείθρων, ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἀπετέθη τοῦ ἀξίου αὐτοῦ λάτρου καὶ ποιμένος ἱσταμένου κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλοιαρίου καὶ τὰς χεῖρας ἀκμήν ἐκτεταμένας ὡς πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἅγιον ἔχοντος¹. Τότε φρίκη καὶ φρενῶν ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας τοὺς ἐκεῖσε τότε παρατυχόντας Ρωμαίους ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ μεγαλείοις· καὶ γνόντες ἐκ τῆς Γερμανοῦ τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου γραφῆς τὰ ἐν τῇ Νέᾳ Ρώμῃ παρακολούθησαντα, ἔκραζον ὁμοθυμαδὸν ἐκ καταπλήξεως φωνὴν ἱλαστήριον. Εἶτα στοιχηδὸν ἅπαντας ὁ τοῦ Χριστοῦ πιστότατος συντάξας θεραπευτής, αὐτὸς ἐν μέσῳ περιήει τὸ θεῖον ἐκτύπωμα μετὰ χεῖρας κρατῶν, καὶ οὕτως ἐν ὁσίαις ψδαῖς καὶ δοξολογίαις τὴν ἐκκλησίαν κατέλαβε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ ἄμβωνος ἀνελθὼν ἀναθεματίζει τὴν ψυχοφθόρον καὶ νεωτεροποιὸν αἵρεσιν καὶ τοὺς ψυχοβλαβεῖς προστάτας· εἰθ' οὕτως ἀποτίθησιν ἐν τῷ κειμηλιαρχεῖ τὸ θεῖον ἐκτύπωμα μετὰ τὸ καλῶς ἅπαντας προσκυνήσας τοῦτο καὶ περιπτύξασθαι· καὶ νῦν ἔτι ἐκεῖσε κείμενον ἰσέων ἐνεργείας καὶ ἀενάως χάριτας φέρον ἔτι καὶ νῦν τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης νοτίδα².

§ 29. Ἐπειτα κρατύνει τὴν ὀρθοδοξίαν δογματικαῖς ἐπιστολαῖς³ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ πέμπων

ἀγγελίας ἀξιολόγους ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τοὺς κρατοῦντας μετὰ τῶν ἀποκρισίων· οἱ μετὰ τὸ τὰς ἐπιστολάς ἀναγνωσθῆναι τυφθέντες οὐ μικρὸν ἐν τῇ τοῦ πραιτωρίου φυλακῇ παρεπέφθησαν, ἐξ ὧν ὁ εἰς ὡς γενναῖος ὁμολογητὴς ἀνδρείως ἐν ταῖς βασάνοις ἐξέλιπε (Θεοφάνης ὄνομα τούτῳ)¹ καὶ οἱ λοιποὶ μόλις ἀπέδρασαν.

§ 30. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ τὸ τέλος υπογράψαι τοῦ ἀριστεῶς ὑπὸ τῆς ὑπερκειμένης μεγαλειότητος τῆς θαυματοδρύτου Χριστοῦ εἰκόνος ἐκνεκνικῆται τῇ οἰκείᾳ τε ἀμαθίᾳ καὶ τοῖς ἀπειροῖς Γερμανοῦ θαυμασίοις ἐκνικηθεῖς· καὶ ταῦτὸν πέπονθα τῷ σπεύδοντι τελειοῦν τὴν μήπω ἐναρχθεῖσαν ὁδόν· πλὴν ἐπεὶ καὶ ἀθλητῇ κατὰ τὴν πλὴν ὀκλάσσαντι μεταγωνιῆσθαι ἐνεστιν, εὐδην ὡς ἀτονήσαντι κῆμοι ματαλαχεῖν ἐξεστι τοῦ σκοποῦ θαρραλεώτερον. Διὰ τοι τοῦτο πολλῶν ὑπομνησθεῖς τοῦ θεσπεσίου πατρὸς θαυμάτων καὶ τεραστίων ἄλλοτε κατ' ἄλλους καιροὺς παρὰ τὸν βίον τε τούτῳ γενομένων καὶ μετὰ θάνατον, οὐχ ὅσιν κέρκις ταῦτα λήθης παραπέμψαι βυθῷ, διδάξαι δὲ πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντας οἷας ὁ ὅσιος ὑπὸ Θεοῦ τῆς χάριτος ἔλαχεν. Ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτοις ἐνδιατρίβοντες ἀπληστίας γραφῇ περιπέσοιμεν, ὧδε ταῦτα ταμειουσάμενοι τοῖς συγγράφειν ἐθέλουσι παραχωρήσοιμεν ὅση δύναμις ἐπειγόμενοι τὸν λόγον ἰθύνειν εἰς τὸ ἐπαινετὸν αὐτοῦ τέλος καὶ μακάριον. Ἄγε δὴ οὖν λοιπὸν ἀνακεφαλαιώσωμεθα τὴν ὑπόθεσιν ἐκεῖ παλινδρομοῦντες, ὅθεν ἐξήλθομεν.

τούτου καὶ νῦν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἀναγινωσκόμεναι αἱ ἱεραὶ ἐπιστολαί». Ὁ αὐτὸς δὲ ἀναφέρει καὶ διήγημα περὶ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπικληθείσης Μαρίας τῆς Ρωμαίας· ἦν ὁμοίως ὁ Γερμανὸς τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἔστειλε βραδύτερον εἰς Ρώμην· τοῦτο ὁμῶς ἄγνοεῖ ὁ ἡμέτερος βιογράφος. Ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις συγκαταλεχτέα πάντως ἡ πρὸς Λέοντα «περὶ τῶν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων» φερομένη, ἦν ὁ ὑπ' ἀριθ. 6 κωδὶξ τῆς μονῆς Λειμῶνος μαρτυρεῖ ἀναγινωσκόμενην τῇ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας.

1. Ὁ Θεοφάνης οὗτος εἶναι ἀναντιρρήτως διάφορος τοῦ ἐκ τῆς Συγριανῆς ὁμολογητοῦ, ὃ τινι δαφίλομεν τὴν γνωστὴν χρονογραφίαν. Ὁ ἡμέτερος συναξαριστὴς Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης ἄγνοεῖ τὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Γερμανοῦ ἀναφερόμενον δεύτερον τοῦτον ὁμολογητὴν. Γινώσκουμεν δὲ (παρὰ Muralt, σ. 344) ὅτι ὁ πάπας Γρηγόριος Γ' γράψας πρὸς Λέοντα ὑπὲρ τῶν εἰκόνων ἀπέστειλεν ἐν ἔτει 731 τὸν ἱερέα Γεώργιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅθεν οὐδὲν ἀνύσας ἀπεπέμφθη μετὰ τῆς ἐπιστολῆς.

1. Πρβλ. Γεωργ. Ἀμαρτωλοῦ, σμῆ', 15. — Ὑπόμνημα Μ. Ρωμαίας, ἐνθ. ἀνωτέρω.

2. Ὑπόμν. Μ. Ρωμαίας, σ. 229: «Καὶ ἀνατίθῃσι ταύτην ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, ἐκ τῶν ἀγράντων ἔτι ποδῶν αὐτῆς ἄλλης θαλαττίας νοτίδος καὶ ἕως ἡμῶν τοῦ περιπτυσσομένου παντὸς ἡσθημένου καὶ ἐκμυζῶντος ἱάμα ψυχῆς τε καὶ σώματος ἐκεῖθεν ἀνεξάντλητον».

3. Αὗται ἀνεγινώσκοντο ἐπ' ἐκκλησίας ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ συγγραφῆως τοῦ ὑπομνήματος εἰς Μαρτίαν τὴν Ρωμαίαν, σ. 230· «ὡς δηλοῦσιν αὗται

§ 31. Ὁ τοίνυν χριστιανοκατήγορος βασι-
λεὺς κἄν τούτῳ φθονήσας τὸν πρῶτον ὡς
ἐν διαπεσεῖται τῆς μαρτυρικῆς εὐκλείας, ὃ τοῖς
αὐτοῦ κακοσχόλοις ὁμόφροσιν εἰσέτι δοκεῖ,
παλιμβουλὴν χρησάμενος ἀνακαλεῖται τῆς ἐξο-
ρίας καὶ ἐν τῷ Πλατωνίῳ¹ τοῦτον τῇ χώρᾳ
περιορίσας, ἀπρόϊτον ἐκέλευσε πάντῃ διαμένειν.
ἐνθα καὶ ἱερατικῶς καὶ ὁσίως ἄχρις ἐσχάτης
ἀναπνοῆς ἐν πάσῃ εὐλαθείᾳ καὶ ἀρετῇ δια-
βιούσ, νοσήσας μικρόν, ἀνεπαύσατο ἐν γῆρα
βαθεῖ, τῶν τῇδε μεταστάς δωδεκάτην ἐπέ-
χοντος τοῦ μαΐου μηνός. Καὶ νῦν ὁ μὲν ἀμέ-
σως ἐντυγχάνει Θεῷ σὺν ἀσωμάτων τάξεσι
παριστάμενος, ἡμῖν δὲ κατέλιπε τὴν θείαν αὐ-
τοῦ λάρνακα παντοίων εἰσέτι καὶ νῦν ἀρρωστη-
μάτων ἀλεξιτήριον.

§ 32. Ἄλλ' ὃ θεράπον πιστότατε καὶ ὑ-
πουργεῖ δραστηκώτατε, ὃ τῇ πρὸς Θεὸν εὐσε-
beia τὴν ἀνέκφραστον χάριν ἐγκολπωσάμενος·
ὃ πάτερ εὐσπλαγχνε καὶ ποιμὴν εὐσυμπάθῃτε,
ὃ τῇ τοῦ δόγματος καθαρότητι τὴν ψυχο-
βλαβὴν τῶν κακοδόξων λύμην ἀπώσάμενος· ὃ
πραέων σύσκηνη καὶ δικαίων συνόμιλε, ὃ καὶ
τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν πνοὴν καὶ τὸν
λόγον τῷ δεσπότῃ προσαναθέμενος· ὃ μαρτύ-
ρων ἐδραΐωμα καὶ τῶν ἀθλοφόρων ἔρεισμα, ὃ
τῇ τοῦ λόγου ἀστραπῇ φωσφόρου δίκην αὐ-
γάσας τὴν θεοσεβειαν εἰσάξας τε δι' ἐπιγνώ-
σεως αὐτῆς ὅτι πλείστους εἰς τὴν βασιλείαν
τὴν ἐπουράνιον· ὃ συμπρεσβευτὰ προφητῶν
καὶ συγχορευτὰ Ἀποστόλων, ὃ τῇ τοῦ νοῦ

καθαρότητι τὴν τῶν ἀρετῶν ποικιλίαν συνά-
ψας, ὑφ' ὧν ἀνδρικῶς ἀναγόμενος διὰ βίου
παντός ὅλος διόλου Θεῷ προσωμίλησας· ὃ
ἱεραρχῶν ὠρχίσμα καὶ ὁσίων ἀγλχίσμα, ἀσκη-
τῶν ἐγκαλλώπισμα καὶ μοναστῶν σεμνολό-
γημα, ὃ τῷ φόβῳ Κυρίου τὴν σάρκα καθηλώ-
σας καὶ πέρα τοῦ μέτρου τοῖς αὐτοῦ κρίμασι
νηπιόθεν ἀδολεσχών, ὃ τῇ τῶν μελιρρύτων
λόγων σου προτροπῇ χρηστὰς ἀφορμὰς ἐν-
θέων ἀρετῶν ἔπασι πιστοῖς ὑποθέμενος, αἷς οἱ
προσεχῶς ἐμφιλοχωροῦντες ἱερώτατα τῆς ἀ-
γίας Τριᾶδος γινόμενοι καταγῶγια τῶν ἀκη-
ράτων γερῶν εἰς αἰῶνας ἐπαπολαύουσιν· ὃ
μύστα λαμπρότατε καὶ μυσταγωγέ συντονώ-
τατε, ὃ τῇ εὐσπλάγχυνῳ χρηστότητι καὶ τῇ
πρὸς τοὺς πένητας ἰλαρότητι πᾶλαι καὶ νῦν ἐν
συμπαθείᾳ πάντας ἀποκρυψάμενος, εὐηκόοις
ὡς δέχοιο εὐμενῶς τουτί τὸ πονηθὲν ἡμῖν
ὑπόμνημα καὶ εἰ τοῦ δέοντος ἔλαττον πέφυκε·
καὶ ὡς τῷ χορηγῷ τῶν καλῶν παριστάμενος
ἐκάστῳ κατᾷλληλον μὴ ἐλλίποισ αἰτεῖν ἐκά-
στοτε τὸ πρόσφορον συμπέρασμα, τῷ προτρε-
ψαμένῳ μὲν ὡς τὴν ὁμωνυμίαν οὕτω δὴ καὶ
τὴν ὁμοψυχίαν πρὸς Θεοῦ παρασχεθῆναι πρέ-
σβευε· τοῖς ἐντυγχάνουσι δὲ τὴν τῶν σῶν ἀν-
δραγαθημάτων εἰσαεὶ μίμησιν, καὶ ἡμῖν τὴν
τῶν ἀντικειμένων ἐχθρῶν καὶ παθῶν ἀπολύ-
τρωσιν καὶ τὴν διὰ μετάνοιᾶς εἰλικρινοῦς ἐ-
λευθερίαν μὲν τῶν αἰωνίων κολαστηρίων, ἐπι-
τυχίαν δὲ τῆς αἰδίου ζωῆς, κἄν μέγα ἐστὶ τὸ
ἐξαίτουμένον· ἐν αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυ-
ρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ
Πνεύματι δόξα, τιμὴ καὶ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. Τὴν διὰ τοῦ ω γραφὴν τῆς ὀνομασίας ταύ-
της εὕρισκω καὶ παρὰ Θεοφάνει· ἡ δὲ κοινὴ γραφὴ
Πλατάνιον.

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΜΗΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓ. ΑΜΗΡΟΥΤΣΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Αἱ κατωτέρω καταχωρισθεῖσαι ἐπιστολαὶ ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἀνδρῶν εἰσι, νομίζω, πολύτιμοι τοῖς ἀσχολουμένοις περὶ τὴν γραμματολογίαν καὶ ἱστορίαν τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνων, διότι ἀπαντῶσιν ἐν αὐταῖς λεπτομέρειαί τινες περὶ συγγραφῶν καὶ μάλιστα εἰδήσεις τινὲς σημαντικαὶ περὶ τῆς ἡθικῆς καταστάσεως τῶν ὑπερμεσοῦσης τῆς πεντεκαίδεκάτης ἑκατονταετηρίδος διοικούντων τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως. Ἀντέγραψα δὲ τὰς ἐπιστολάς ταύτας ἐκ χειρογράφου διατηρουμένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Γυμνασίου Μιτυλήνης, φέροντος ἀριθμὸν 6, συγκειμένου ἐκ φ. 345 στιλπνοῦ χάρτου καὶ γεγραμμένου ὑπὸ ἀρίστου καὶ εὐμαθοῦς καλλιγράφου ἐν ἔτει 1569· ἦν δ' οὗτος ἱερομόναχος Ἱερόθεος τοῦ νομα καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅστις ἐξορία καὶ θλίψει τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους Γ' διατρίβων «ἐν χωρίῳ Ἁγίου Δημήτριος ἐπονομαζομένῳ, ἐν τῷ Καταστένῳ κειμένῳ ἀνὰ μέσον τοῦ τε Ἁγίου Φωκᾶ καὶ τῶν Ἀσωμάτων» ἔγραφε τῶν ἀναγκαίων ἐπιδεόμενος¹. Λεπτομερῇ περιγραφῇ τοῦ κώδικος τούτου εὕρσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι τοῦ πρώτου τῆς Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης τόμου.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Θεοφάνους Μηδείας φέρονται ἐν δυσὶ τόποις τοῦ κώδικος ὑπὸ δύο ἐπιγραφάς, ὧν ἡ πρώτη ἀναφερομένη εἰς τὰς ἐν φ. 75²-79² τοῦ χειρογράφου γεγραμμένης ἔχει οὕτω· «Τοῦ Μηδείας Θεοφάνους, καὶ φιλοσόφου τοῦ Ἀμοιρουτζῆ, ἐπιστολαὶ ἀμοιβαταὶ περὶ τῆς ὕλης τοῦ ἐφεξῆς συγγράμματος», ὅπερ ἐπιγράφεται· «Θεοφάνους τοῦ Μηδείας, πρότερον δὲ Μεγάλου Οἰκονόμου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, πρὸς τοὺς νομίζοντας, ἐὰν φύγωσιν ὅθεν λογιώδεις ἀέρες καταπνέουσι διασώζονται· ἐμμένοντες δὲ ἐκείσε καὶ σπῶντες αὐτούς, τὸν θάνατον ἐπισπῶνται, λόγος ἀποδεικνύων κακῶς φρονοῦντας αὐτοὺς καὶ εἰς Θεὸν ἐξαμαρτάνοντας». Αἱ δὲ λοιπαὶ πρὸς διαφόρους ἐπιστολαὶ ἐπιγράφονται ἀπλῶς οὕτως· «Ἐπιστολαὶ τοῦ μητροπολίτου Μηδείας» καὶ περιέχονται ἐν τοῖς φ. 141⁶-144² τοῦ κώδικος.

Ὁ Θεοφάνης Μηδείας ἦν πρότερον μέγας οἰκονόμος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ὡς μαρτυρεῖ ἡ προσημειωθείσα ἐπιγραφή τοῦ πρὸς τοὺς νομίζοντας κτλ. λόγου αὐτοῦ· πρὸ δὲ τοῦ ἀξιώματος τούτου εἶχεν ἕτερον ὀφφίκιον, ὡς πιστοποιεῖ χειρόγραφον τῆς Βιενναίας καισαρικῆς βιβλιοθήκης, ὅπερ, κατὰ τὸν Λαμβέκιον, περιέχει καὶ «Θεοφάνους μοναχοῦ, τοῦ μεγάλου ρήτορος τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας» ἐπιστολάς δύο πρὸς Γεώργιον τὸν Ραὐλ περὶ τοῦ υἱοῦ τούτου Μιχαήλ καὶ περὶ φιλοπτωγίας². Ἐκ

1. Ἰδὲ «Ἐκκλ. Ἀληθείας» τόμ. Δ', σ. 400.

2. P. Lambecii, Comment. τ. V, σ. 118 καὶ 359 ἐκδ. 1665-1679.

τοῦ βιενναίου δὲ τούτου κώδικος ὀρμηθεὶς Γεώργιος ὁ Ζαβίρας κατέταξε τὸν Θεοφάνην ἐν τοῖς λογίοις τοῦ ΙΕ' αἰῶνος¹ ἀγνοῶν ὅτι ὁ αὐτὸς καὶ Μηδεῖας μητροπολίτης ἐγένετο καὶ συγγραφεὺς πολλῶν ἀξιολόγων θεολογικῶν βιβλίων, ὁ δὲ κ. Κ. Σάθας συμπληρῶν τὸν Ζαβίραν προσέθηκε τὴν εἰς μητροπολίτην ἀναγόρευσιν τοῦ Θεοφάνους² κατὰ τι παρὰ Φαβρικίῳ σημείωμα τοῦ Harless, ὅπερ πηγάζει ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἐντύπου καταλόγου τῆς παρισίνης βιβλιοθήκης³. Ἡδύνατό τις ἴσως νὰ συνταυτίσῃ τὸν ἡμέτερον Θεοφάνην καὶ πρὸς τὸν ἐν χειρογράφῳ τινὶ ἀναφερόμενον ὁμώνυμον ἱερομόναχον τὸν ἐν τῷ ὄρει τῆς νήσου Ἱμβροῦ μονάσαντα (μοναστήριον Μονοβύζου) καὶ γράψαντα κατὰ τε τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου καὶ ὑπόμνημα ὀνομαζόμενον Σύνταγμα, ὅπερ ἔπεμψε Μάρκῳ τῷ Ἐρέσου, ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντι, ἵνα προσκομίσῃ αὐτὸ τῷ αὐτοκράτορι Ἰωάννῃ Παλαιολόγῳ⁴. Ἀλλ' ὁ Θεοφάνης μέγας ὢν οἰκονόμος ὠμίλησε περὶ Μάρκου τοῦ Ἐρέσου ὡς τεθνεῶτος, τοῦθ' ὅπερ ἀναγκάζει ἕκαστον νὰ ὑποθέτῃ ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν ὑπερέττησεν ὁ ἀνὴρ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς μέγας ῥήτωρ καὶ ὡς μέγας οἰκονόμος, καὶ ὅτι πρῶτος αὐτὸς ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ἐτίμησε τὸν Θεοφάνην τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τούτοις ἀξιώμασιν, ἅτινα ἔφερε μέχρι τοῦ 1460· τοῦλάχιστον τὸ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου ὀφφίκιον ἔφερε μετὰξὺ τῶν ἐτῶν 1459-1461, καθ' ἃ ἤχημαζε Γεώργιος ὁ Ραὐλ πρὸς ὃν ἔγραψεν ὁ Θεοφάνης τὰς ἐν τῷ βιενναίῳ χειρογράφῳ προμνησθείσας ἐπιστολάς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σχολάριος ἀπεσύρθη τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τῷ 1456-1457 εὐλογον ἴσως νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι Μηδεῖας μητροπολίτης προὔχειρίσθη ὁ Θεοφάνης ἐπὶ τοῦ πατριαρχοῦ Σωφρονίου Α' ἢ τοῦ Ἰωάσαφ Κόκκα.

Ὁ Μηδεῖας Θεοφάνης ἦν ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος καὶ ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἀνέκδοτοι αὐτοῦ συγγραφαὶ ὑπῆρξε καὶ πρόσωπον μεγάλως ἐπιδραῖσαν ἐν τε ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἐρευναῖς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς διοικητικαῖς πράξεσι τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου· τοῦλάχιστον αἱ κατωτέρω πρὸς διαφόρους ἐπιστολαὶ αὐτοῦ δεικνύουσι τὸν ἄνδρα φιλοδίκαιον καὶ τῶν καταπατουμένων ἐκκλησιαστικῶν κανόνων γενναῖον ὑπέρμαχον· τότε δὲ καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος μονάζων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μενοικέως ἐπέστειλε τῷ Θεοφάνει φιλοσοφικὰς διατριβάς, ἐξ ὧν γινώσκομεν τὴν περὶ τῆς λογικῆς καὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆς γραφεῖσιν μετὰ τὴν μελέτην ἑτέρου ὁμοειδοῦς συγγράμματος τοῦ Θεοφάνους.

Κατάλογον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ κατέχομεν μέχρι σήμερον τὸν ὑπὸ Κ. Σάθα καταστρωθέντα ἐν τῇ Νεοελλ. Φιλολογίᾳ, ὃν ἀτελεῖ ὄντα συμπληροῦμεν ἐνταῦθα οὕτως ἐπὶ τῇ βίᾳ τοῦ Μυτιληναϊκοῦ χειρογράφου.

1. «Πρὸς τοὺς νομιζοῦντας ἂν γνῶσιν ὅθεν λοιμώδεις ἀέρες καταπνέουσι διασώζονται· ἐμμένοντες δὲ ἐκεῖσε καὶ σπῶντες αὐτοὺς τὸν θάνατον ἐπισπῶνται, Λόγος ἀποδεικνύων κακῶς φρονοῦντας αὐτοὺς καὶ εἰς Θεὸν ἐξαμαρτάνοντας· συντέτακται δὲ ἐν σχήματι διαλόγου κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν μύστου τινὸς διαπόροῦντος καὶ πυνθανομένου καὶ μυσταγωγοῦ ἀποκρινομένου καὶ λύοντος». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰς ὃ ἀναφέρονται αἱ ἀμοιβαῖαι ἐπιστολαὶ τοῦ Θεοφάνους καὶ Γεωργίου

1. Γ. Ζαβίρα, Νέας Ἑλλάδος σ. 84.

2. Κ. Σάθα, Νεοελλ. Φιλολογίας σ. 105.

3. Fabricii, Biblioth. Græc. XI, σ. 222 ἔκδ. Harless.

4. Α. Δημητρακοπούλου, Ὁρθοδ. Ἑλλάδος σ. 103-105.

τοῦ Ἀμηρούτση γινώσκεται ἡμῖν ἐκ τῆ τοῦ μυτιληναϊκοῦ κώδικος καὶ ἐξ ἑτέρου ἱεροσολυμιτικοῦ σημειωθέντος ἐν τῇ Ἑκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ τόμῳ Γ' σελίδι 418, ἐνθα ἀτελῶς φέρεται ἡ ἐπιγραφή. Ἀπόσπασμα δὲ ἐξ ἑτέρου χειρογράφου ἀναφερόμενον εἰς Μάρκον τὸν Εὐγενικὸν ἀνεκοίνωσα ἄλλοτε, ἐν τακτικῇ συνεδριάσει, τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ.

2. «Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰουδαίων· παρεξεβλήθη δὲ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ μεγάλου φωστῆρος τῆς οἰκουμένης Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου διὰ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου οἰκονόμου, ὕστερον δὲ Μηδείας Θεοφάνους, αἰτήσαντός τινος τῶν ἱερέων». Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο οὐδεὶς ἀναφέρει· διαιρεῖται ἐν τῷ Μ. χειρογράφῳ εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ πρῶτον ἀποδεικνύει «ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι παρανόμως τῷ νόμῳ χρώμενοι παρανομία συζῶσι»¹.

3. «Τοῦ μητροπολίτου Μηδείας Θεοφάνους λόγος γενόμενος πρὸς τινὰς ἐλλογίμους τῶν Ἰουδαίων παρατυχόντας ἐν τῇ Μηδεῖᾳ» ἀναγινωσκόμενος ἐν τῷ Μ. χειρογράφῳ ἀπὸ φ. 109^ς.

4. «Λόγος ἀποδεικνύων ὅτι τοῦ ἀνθρωπίνου σπέρματος ἀψύχου καταβλήθέντος, τῇ δὲ σπερματικῇ αὐτοῦ δυνάμει συμπλήξαντος ἐν τῇ μήτρᾳ τὸ ἔμβρυον ἐνέησιν αὐτῷ τὴν ψυχὴν ὁ Θεός». Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ἐπιστήσας τὸν νοῦν τῷ λόγῳ τούτῳ ἔγραψε τῷ Μηδεῖας ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν «περὶ τῆς λογικῆς καὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆς». ἁμφότερα δὲ συνεξεδόθησαν τῇ λογικῇ τοῦ Βλεμμίδους τυπωθεῖση ἐν Λειψίᾳ τῷ 1784 ἔτει δαπάνῃ Παναγιώτου Χατζῆ Νίκου. Ὁ μυτιληναϊκὸς κώδιξ φέρει τοῦ Γενναδίου καὶ ἑτέραν σχετικὴν διατριβὴν ἐπιγραφομένην «τοῦ αὐτοῦ ὅπως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις τούτοις καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει, καὶ κατὰ Ἀπολλιναρίου».

5. «Πρὸς τὸν παρὲνγενέστατον κύριον Γεώργιον Ραὐλ ἀποβαλόντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μιχαήλ».

6. «Πρὸς τὸν αὐτὸν Ραὐλ περὶ φιλοπτωχίας».

7. Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους αἱ νῦν δημοσιευόμεναι.

Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, ὧν ἡ πρώτη ἀφορᾷ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 σύγγραμμα τοῦ Θεοφάνους καθιστῶσα αὐτὸ ἀντικείμενον συζητήσεως μετὰ τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ Γεωργίου Ἀμηρούτση· οὕτω λοιπὸν ἔχομεν ὧδε τέσσαρας ἐπιστολάς τοῦ Μηδείας πρὸς τὸν Ἀμηρούτσην καὶ τρεῖς τοῦ Ἀμηρούτση πρὸς τὸν Μηδείας, ἐνῶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 185 ἱεροσολυμιτικὸν χειρόγραφον (ἴδε Ἑκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 418) περιέχει τέσσαρας μόνον, ἧτοι δύο τοῦ Μηδείας καὶ δύο τοῦ Ἀμηρούτση. Τὸ τοῦ Μηδείας σύγ-

1. Ἐπ' ὀνόματι Θεοφάνους Νικαίας ἐδημοσιεύθη σύγγραμμα κατὰ Ἰουδαίων ὑπὸ Ponce de Leon ἐν Ρώμῃ (1590) ὅπερ ἀγνοῶ, τῆς ἐκδόσεως ταύτης μὴ εὐρισκομένης ἐν Κων/πόλει. Ἐκ χειρογράφων ὁμοῦς σημειουμένων παρὰ Miller (Cat. Escur. σ. 289) καὶ Φαβρικίῳ (VI, σ. 749. XI, σ. 221) μανθάνω ὅτι διαιρεῖται εἰς 6 βιβλία. Ἀλλ' ὁ Possevinus (ὡς παρὰ Φαβρικίῳ σημειοῦται) μαρτυρεῖ ὅτι σύγκειται ἐκ δύο μερῶν. Δέον τὸ μικρὸν τοῦτο βιβλιογραφικὸν πρᾶγμα νὰ διευκρινισθῇ καλῶς πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας. Σημειούσθω δὲ ὅτι ὁ Harless (XI, τ. 222) συγχέει τὸν Μηδείας πρὸς τὸν Νικαίας Θεοφάνην καὶ ὅτι διάφορον νομίζει τὸν μέγαν ῥήτορα Θεοφάνην (XI, σ. 221). Ταῦτα δέονται διορθώσεως.

γραμμα περιήλθε και εἰς τὸν ἱστοριογράφον Μωάμεθ τοῦ Β' Κριτόβουλον τὸν Ἰμβριώ-
την, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιστολὴ τοῦ Ἀμηρούτση, περὶ οὗ λέγομέν τινα ἐν-
ταῦθα πρὸς γνῶσιν τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Ὁ Γεώργιος Ἀμηρούτσης γεννηθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιε' αἰῶνος ἐν Τραπεζοῦντι
ἐσπούδασε τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ὕστερον ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν
φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἰατρικὴν. Τῷ 1439 παρουσίασεν εἰς τὴν Φλωρεντινὴν Σύνοδον¹,
ἐνθα τὸ πρῶτον ἐν ἰδιαιτέρᾳ παρὰ τῷ πάπᾳ ἀκροάσει διέλυσε διαφόρους δογματικὰς
ἀπορίας μετὰ τοῦ Νικαίας Βησσαρίωνος καὶ Γεωργίου τοῦ Γεμιστοῦ τοῦ καὶ Πλήθω-
νος· εἶτα δέ, κατὰ πρότασιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου, συνειργάσθη τῷ
Μάρκῳ Ἐφέσου καὶ τῷ Γεμιστῷ πρὸς ἐπιθεώρησιν καὶ ὀριστικὴν σύνταξιν τοῦ παρὰ
Βησσαρίωνος συνταχθέντος προοιμίου τοῦ τῆς ἐνώσεως γράμματος· ἐν ἐτέρᾳ δὲ βασι-
λικῇ ἀκροάσει, ἣτις ἐσχόπει εἰς τὸ νὰ ἐνδώσωσιν οἱ ἡμέτεροι τῇ ὑπὸ τῶν Λατίνων
προταθείσῃ ἐνώσει, ὁ Ἀμηρούτσης συνηγόρησεν ὀριστικῶς ὑπὲρ ταύτης, ὅτε, φαίνεται,
ἐξέθετο γραπτῶς τὴν περὶ τούτου γνώμην αὐτοῦ· διότι ἐν τῷ Par. Cod. 3043 σώζεται
«γνώμη τοῦ κυρίου Γεωργίου τοῦ Ἀμιρούτζη, ἣν ἔδωκεν ἐν τῇ Φλωρεντία ἐνώ-
πιον τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου»², ἐν ἣ ἀσπάζεται τὴν ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὕτω δὲ καὶ συνυπέγραψε τὸν τῆς ἐνώσεως ὅρον τῆς
Συνόδου, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Καταβολάνος καὶ μάλιστα ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων λέγων τὰ
ἐξῆς· «Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀποστάται καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐζήτουν τὸ ἐναντίον, ὁ Σχολά-
ριος ἀπεδήμησεν ἐκείνων, καὶ μετὰ τὴν ἀποδημίαν (ἐκ Φλωρεντίας) ἐκεῖνοι ἐτελείωσαν
καὶ ὑπέγραψαν τὸν ὅρον τῆς ἀσεβείας, ὅθεν ἠναγκάσθη ὁ Σχολάριος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν
ὀρθόδοξοι ἀπορραγῆναι τῶν τοιούτων· ὁ δὲ Ἀμηρούτσης, καίτοι ὀρθόδοξος ὢν, ἀλλ' ὑπο-
κλαπεῖς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Νικαίας, καὶ νομίσας γενέσθαι τὴν ἐνωσιν κανονικὴν, ἐπίστευ-
σεν αὐτοῖς, ὅθεν καὶ παρετράπη τῆς εὐθείας ὁδοῦ, κοινωνήσας τῷ ὄρῳ, εἰ καὶ πρὸς και-
ρόν»³, διότι ἀνακάμψας εἰς Τραπεζοῦντα καὶ γνοὺς τὴν ἀπάτην αὐτοῦ ἔγραψε τὴν πρὸς
τὸν Ναυπλοίας ἡγεμόνα Δημήτριον ἀνέκδοτον εἰσέτι διατριβὴν αὐτοῦ, ἐν ἣ ἀνατρέπει,
κατόπιν βεβαίως ἐορτῆς, τὰς ἀθέτους πράξεις τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου. Σημειούσθω
δὲ ὅτι ὁ Ἀμηρούτσης ἦν πρωτοβεστιάριος τοῦ βασιλέως τῆς Τραπεζοῦντος Δαβὶδ τοῦ
Κομνηνοῦ, τιμηθεὶς παρ' αὐτοῦ τε καὶ τῶν τραπεζουντίων ὡς ἄρχων ἐκλεκτὸς τῆς ἁ-
σιατικῆς ταύτης αὐτοκρατορίας. Ὁ Σχολάριος διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ
τὴν ἐκ Φλωρεντίας ἀποδημίαν ἔγραψε τῷ αὐτοκράτορι Δαβὶδ τὰ γενόμενα ἐν τῇ Συνό-
δῳ, ἐν οἷς λέγει καὶ ταῦτα· «καὶ ἡμεῖς γὰρ πολλὰ περὶ τῆς ἐνώσεως συνεβουλευσάμεν,
ἕως ἄλλοι τὴν τοῦ πράττειν ἐξουσίαν λαβόντες ἀπόντων ἡμῶν, οὕτω ταύτην διέθεντο,
ὡς ἀπορραγῆναι λοιπὸν ἡμᾶς ἐκείνων ἀναγκασθῆναι. Καὶ ἐμὲ ὁ καλὸς Ἀμηρούτσης
τοῖς τὴν ἐνωσιν διαπραττομένοις καὶ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀνεπιστατήτως οὕτως ἐπί-
στευεν ἐλπίσας αὐτοὺς καὶ νοῆσαι καὶ βουλευθῆναι τὸ δέον», ὅπερ λέγει ταυτόν ἐστιν
ὅτι συνεβούλευεν ὁ Σχολάριος ἵνα γένηται ἡ σύνοδος κανονικὴ καὶ ὀρθόδοξος⁴. Διὸ μετὰ

1. Συροπούλου, ἐκδ. Creighton, σ. 113, 134, 257.

2. Ἴδε F. Boissonade, Anecd. Græca V.

3. Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σ. 912.

4. Δοσίθεος ἐνθ. ἀνωτ. σ. 912.

πολλῆς τῆς προθυμίας ἔσπευσεν ὁ Ἀμνηρότσης νὰ προσέλθῃ τῷ 1450 εἰς τὴν ἐν Κων/πόλει συναθροισθεῖσαν τοπικὴν σύνοδον (ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγ. Σοφίας), ἣτις καθήρεσε τὸν λατινόφρονα πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Μαμμῆν καὶ ἠκύρωσε τὴν Φλωρεντινὴν ἐνώσιν. Τῷ 1461 προσαρτηθείσης τῆς Τραπεζοῦντος εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τοῦ περιδόξου Μωάμεθ δευτέρου, ἤχθη ὁ Ἀμνηρότσης αἰχμάλωτος μεθ' ἀπάσης τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· γνώριμος δὲ γενόμενος τῷ βασιλεῖ διὰ τὰ πολλὰ αὐτοῦ προτερήματα διέτριβεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὅτε καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Κριτόβουλος ἠξίωσε ν' ἀπομνημονεύσῃ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἀμνηρότσης· «Ἦν δέ, λέγει, καὶ τις ἀνὴρ τῶν μετὰ βασιλείως (Τραπεζοῦντος Δαβίδ) Γεώργιος Ἀμνηρότσης τοῦνομα φιλοσοφίαν ἄκρος, ὅση περὶ τε τὸ φυσικὸν ἔχει καὶ δογματικὸν τό τε μαθηματικὸν τε καὶ γεωμετρικὸν καὶ τῆς ἀναλογίας τῶν ἀριθμῶν, καὶ ὅση τῶν ἀπὸ τοῦ περιπάτου καὶ τῆς Στοᾶς, προσέτι δὲ καὶ πλήρης πάσης ἐγκυκλίου παιδείας, ῥητορικῆς τέ φημι καὶ ποιητικῆς. Περὶ τούτου μαθὼν ὁ βασιλεὺς (Μωάμεθ) μετακαλεῖται τὸν ἄνδρα καὶ πείραν ἱκανὴν ἐκ τε τῆς ξυντυχίας καὶ ὁμιλίαν λαβὼν τῆς τε παιδείας καὶ σοφίας αὐτοῦ, θαυμάζει τε τοῦτον διαφερόντως καὶ χώρας τῆς προσηκούσης ἀξιοῖ παρ' αὐτῷ καὶ συχναῖς ὥς αὐτὸν εἰσόδοις καὶ ὁμιλίαις τιμᾶ, δόγματα τῶν παλαιῶν αὐτῷ προστιθείς καὶ φιλοσόφους ἀπορίας καὶ συζητήσεις καὶ λύσεις· ἔστι γὰρ τῶν ἄκρων φιλοσόφων ὁ βασιλεὺς (Μωάμεθ Β')»¹. Ἀλλὰ μετὰ διετὴ χρόνου διατριβὴν μεταβάλλει ὁ Ἀμνηρότσης σὺν ἀπάσῃ τῇ οἰκογενείᾳ τὸ ἑαυτοῦ θρήσκευμα. Ἐν τῷ μικρῷ δὲ τούτῳ χρονικῷ διαστήματι οὐ μόνον μετὰ τοῦ ἀκαταμαχῆτου σουλτάνου συνεζήτηται περὶ φιλοσοφικῶν καὶ δογματικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ διαπρεπῶν ἱεραρχῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν οἷς ὁ Θεοφάνης Μηδείας καθυπέβηλεν εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὴν προμνησθεῖσαν συγγραφὴν αὐτοῦ, ὅτε ἤρξατο καὶ ἡ ἀμειβαία αὐτῶν ἀνταπόκρισις, ἣν τίθημι μετὰ τοῦ 1461-1463 ἔτους· διότι μετὰ τὸ 1463 ἔτος δὲν ἠδύνατο ὁ Θεοφάνης νὰ συζητῇ μετὰ τοῦ Ἀμνηρότσης περὶ χριστιανικῶν ζητημάτων.

Ἡ δευτέρα σειρά τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μηδείας ἀναφερομένη εἰς ἐτέραν κατηγορίαν εἶναι πολλοῦ λόγου ἀξία διὰ τε τὰ πρόσωπα πρὸς ἃ ἀπευθύνεται καὶ διὰ τὰ ἀναφερόμενα ἐν αὐταῖς ἐκκλησιαστικὰ συμβάντα. Οὕτω ποριζόμεθα ἐξ αὐτῶν ἀσφαλεῖς τινὰς κρίσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πατριαρχίας Ἰωάσαφ τοῦ Κόκκα καὶ μάλιστα τοῦ Συμεὼν τοῦ Τραπεζοῦντιου, ὃν ἀνωνύμως στηλιτεύει ὁ Θεοφάνης παρακαλῶν ἄρχοντά τινα ἵνα ὀρέξῃ χεῖρα βοηθείας περὶ τῶν ἐπερχομένων τῇ Ἐκκλησίᾳ δεινῶν· «ἤδη γάρ, λέγει ἐν ἐπιστολῇ 1, τὸ πικρὸν τῆς σιμωρίας ἔργον ἀναφανερὲν ἐξόλεθρον παντάπασιν τὸ γένος ἡμῶν καταναγκάζει γενέσθαι», ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν Ἐφέσου (ὅς ἄνευ ἀμφιβολίας ἦν ὁ Δανιήλ, οὗτινος κατέχρεμεν περιήγησιν μέχρις Ἱεροσολύμων) ἐλεεινολογῶν τὴν ἔκρυθμον τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν ἀναφωνεῖ ὅτι «αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ τῆς φιλαρχίας ἔρως». Ἐν γένει εἰπεῖν αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀφορῶσιν εἰς τὴν μετὰ τοῦ 1461-1470 ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, διότι γινώσκμεν ἀλλαχόθεν ὁπόση ἀκαταστασία, φιλαρχία καὶ παρανομία ἐπεκράτει τότε μετὰ τῶν διοικούντων τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον· ἄλλως, ὁ ἐπιστολογράφος μετὰ βαθέος σεβασμοῦ

1. Müller, *Fragm. hist. Græc.* V, 2, σ. 142-143. Ἀλλ' ὁ Μαλαξὸς (ἐν *Turcogræcia* σ. 21) χαρακτηρίζει τὸν Ἀμνηρότσην ὡς προδότην.